

2022-04-14-2022-07-06

2022-07-18

2022-08-04

2022-08-22

2023-06-12

2022-02-24-2022-07-06

2022-08-02

2022-09-02

2023-06-12

2022-02-25-2022-07-06

2022-07-19

2022-08-22

2023-03-21

2023-06-12

2022-02-24-2022-07-07

2022-11-01

2023-03-21

2023-06-12

2023-11-04

2022-03-01-2022-07-07

2022-10-26

2023-03-21

2023-06-12

2023-06-15

2022-02-22-2022-07-07

2022-11-01

2022-12-29

2023-06-12

2023-11-04

2022-02-24-2022-09-05

2022-10-31

2023-03-21

2023-06-12

2023-10-10

2022-02-22-2022-09-06

2022-11-01

2023-03-22

2023-06-12

2023-11-03

2022-02-25-2022-10-14

2022-11-03

2023-11-21

2023-12-27

2022-11-12-2022-11-19

2023-06-12

2023-11-03

2022-08-12-2022-12-12

2023-07-01

2023-08-15

2023-10-10

2023-11-03

2023-12-27

2022-01-12-2023-02-16

2023-06-12

2023-09-21

2023-11-03

2022-02-24-2022-12-22

2023-06-10

2023-06-15

2023-12-27

2022-06-18-2023-04-04

2023-06-12

2023-06-15

2023-11-04

2022-06-03-2023-06-11

2023-06-15

2023-11-03

2023-12-27

2022-11-13-2023-06-11

2023-06-15

2023-11-04

2022-05-27-2023-06-11

2023-06-15

2023-10-10

2023-11-03

2022-02-24-2023-01-24

2023-03-06

2023-06-12

2022-04-02-2022-04-03

2023-02-07

2023-06-12

2023-10-10

2022-02-16-2023-03-25

2022-02-24-2023-04-17

2023-06-12

2022-03-13-2023-05-03

2023-05-11

2023-06-12

2023-11-03

2022-02-24-2023-05-17

2023-06-08

2023-06-12

2023-12-27

2022-07-06

2023-01-06

2022-07-19

2022-08-18

2022-06-08-2023-06-10

2023-06-15

2023-10-10

2023-11-04

2023-06-09-2023-06-12

2023-06-15

2022-10-21

2023-03-21

2022-10-21

2023-03-21

2022-10-21

2023-03-21

2022-02-24-2022-07-06

2022-07-20

2022-07-28

2022-02-24-2022-07-06

2023-06-12

2022-06-26-2022-07-07

2022-11-01

2023-03-21

2023-06-12

2022-07-19

2022-07-28

2022-08-04

ТЕЛЕГРАМ АРХІВ ВІЙНИ

2022-02-28-2024-02-28

ДВОРІЧНІ ПІДСУМКИ ПРОЄКТУ

ЦЕНТР МІСЬКОЇ ІСТОРІЇ

ЗА ПІДТРИМКИ ЦЕНТРУ
УРЯДУВАННЯ ТА КУЛЬТУРИ В ЄВРОПІ
ПРИ УНІВЕРСИТЕТІ СЕНТ-ГАЛЛЕНА

Телеграм-архів війни

Ініціатива збереження та впорядкування даних
з соціальної мережі Telegram про російську війну в Україні

Дворічні підсумки проєкту
Дата публікації: 28 лютого 2024

Підготували:

Оксана Авраменко, Дмитро Сербулов, Анна Рубанська, Тарас Назарук

Центр міської історії

За фінансової підтримки

Центру урядування та культури в Європі при Університеті Сент-Галлена

Цей звіт підсумовує результати роботи архівної групи, яка була створена при Центрі міської історії в межах ініціативи документування російського повномасштабного вторгнення в Україну. Документ описує контекст появи Архіву, методологію збору даних, досвід роботи команди архівістів, супровідні виклики та ухвалені рішення, а також пояснює структуру зібраних матеріалів та окреслює наявні та можливі способи роботи з архівними даними. Окрім того, у звіті подано відомості про архівні матеріали, які було зібрано поза платформою Телеграм в рамках цієї архівної ініціативи (вебсайти, радіозаписи тощо).

Для цитування:

Авраменко О., Назарук Т., Рубанська А., Сербулов Д. *Телеграм-архів війни. Ініціатива збереження та впорядкування даних з соціальної мережі Telegram про російську війну в Україні. Дворічні підсумки проекту, 2024.* 60с. URL: <https://telegram.lvivcenter.org>.

Зміст:

1. Вступ
2. Структура Архіву
 - Контекст та передісторія
 - Межі архівування
 - Хронологія та географія
 - Термінологія Архіву
 - Метадані
 - Реєстр архівних одиниць
 - Колекції
 - Реєстр колекцій
 - Формати файлів
3. Доступ та етичні й правові питання
 - Рівні чутливості
 - Доступ
4. Публікації та презентації
 - Академічні публікації про Архів та участь в семінарах, робітнях та конференціях за матеріалами Архіву
 - Згадки в медіа
5. Подяки
6. Бібліографія
 - Додаток 1
 - Архівні матеріали, збережені поза платформою Телеграм

1. Вступ

Виникненню Телеграм-архіву війни, як ініціативи невідкладного архівування, передувало усвідомлення важливості збереження історичних свідчень повномасштабного вторгнення, а також ризик втрати цих матеріалів з огляду на нетривку природу платформ соціальних медіа як історичного джерела.

Телеграм став важливою частиною публічного простору в українському суспільстві незадовго до російського вторгнення, а особливо з початком повноноштабної війни. Про активне використання Телеграму зокрема та соціальних медіа загалом свідчать соціологічні опитування. Телеграм є найбільш популярним джерелом отримання інформації серед українців і його використання за рік повномасштабного вторгнення зросло з 65,7% до 71,3%. (Опора, 2022; Опора, 2023)

Платформа стала ключовим місцем комунікації стосовно низки аспектів воєнної реальності. У Телеграмі інформують про безпекові загрози, наприклад, офіційні та цивільні повідомлення про обстріли чи моніторинг руху російської авіації, що здійснює ракетні обстріли по українській території. Телеграм-чати стали важливим інструментом взаємодопомоги та "горизонтальної" комунікації між людьми під час війни. Існує низка чатів, де користувачі обмінювались досвідом проходження блокпостів окупантів і процедури "фільтрації", шукали і пропонували транспорт для евакуації з окупованих територій, ділились інформацією про наявність автомобільних черг, цілісність транспортної інфраструктури та безпеку руху.

Платформу використовують волонтерські групи для координації кібератак на офіційні сайти Кремля. Ці групи часто ділилися витокami даних російських чиновників і військових. Свідчення про їхню діяльність у Телеграмі регулярно видаляють повністю або частково. Деякі аспекти їхньої активності, ймовірно, вже не існують поза межами цієї архівної колекції. Також українські офіційні органи влади створили чат-бот у Телеграмі для збору даних про пересування російських військових, підозрілих осіб, спроби диверсій. Були навіть конкретні офіційні запити повідомляти про певні типи військової техніки, тож користувачі надсилали дані, коли впізнавали щось подібне на своїй локації. Водночас у воєнний час діють обмеження на розміщення інформації про позиції українських військових та пересування збройних сил. Також заборонено публікувати будь-які подробиці про результати російських ракетних обстрілів до офіційних повідомлень, щоб не дати противнику можливості скоригувати подальші удари.

Ще однією невід'ємною частиною війни, що розгорнулася в Телеграмі, є розвинені мережі каналів і чатів для дезінформації та пропагандистських кампаній. (Yuskiv et al., 2022; Ghasiya and Sasahara, 2023; Lazaruk, 2022; Maschmeyer et al., 2023; Mikhailidi 2023; Plakhta, 2020)

Деякі спільноти під впливом катастрофічних подій зазнали кардинальних змін. Наприклад, адміністратори та учасники чату, який спеціалізується на оголошеннях купівлі/продажу різноманітних товарів у місті Олешки (Херсонська область), упродовж першого року повномасштабного вторгнення суворо дотримувались економічної тематики постів. Але підриг Каховської ГЕС змусив спільноту відмовитися від усталеного способу комунікації: зникли повідомлення економічного характеру та з'явилася велика кількість коментарів, пов'язаних із затопленням міста.

На зростання популярності Телеграму як месенджера та соціальної платформи вплинули не лише швидкість комунікації, а й більш ліберальна політика модерування контенту порівняно з іншими платформами. Завдяки цьому користувачі мають широкі можливості для публікації водночас зберігаючи особисту анонімність. Адміністрація Телеграму декларує відмову відкривати для третіх сторін персональні дані користувачів. Хоча у 2022 році з'явилися повідомлення про перші випадки передачі персональних даних німецькій поліції, які адміністрація платформи офіційно не прокоментувала. (Der Spiegel, 2022)

Популярність платформи Телеграм зростає, проте в українському контексті тривають дискусії про ризики її використання. Попри конфіденційність та безпеку користувачів, яку декларував Павло Дуров, засновник платформи, наявні дослідження ставлять під сумнів комерційну модель платформи, а також вказують на її непрозорість. (Maréchal, 2018) Хоч і зв'язок платформи з російськими офіційними структурами не доведений, окремі дослідження свідчать про можливий доступ російських спеціальних служб до конфіденційних даних користувачів (Loucaides, 2023)

Дані соціальних медіа сьогодні стають важливим історичним джерелом, яке водночас є нетривким за своєю природою. Соціальні платформи створені передусім для швидкого обміну миттєвими повідомленнями чи поширення найактуальніших оновлень, а не для їхнього тривалого збереження, яке історичного джерела. Це стає особливо наочним та чутливим в умовах війни та екстремальних ситуацій — їхня *важливість* як джерела, так і *вразливість* до видалення лише зростають.

Під час війни пости, повідомлення, цілі чати та канали постійно створюються і зникають: канали та чати часто припиняють оновлення, знижують свою активність або їх видаляють адміністратори. Також деякі чати можуть вимкнути функцію експорту, що унеможливило подальше архівування. Паралельно з цим звичайні користувачі також можуть змінювати або видаляти свої коментарі в чатах. Тому, архівуючи Телеграм, ми намагаємося зібрати те, що є у відкритому доступі, думаючи про його своєчасне збереження від видалення, враховуючи швидкоплинну природу цифрових джерел і залежні від користувача та платформи комунікаційні практики.

2. Структура Архіву

Коротко про структуру Архіву

- Від кількох чатів про DDoS-атаки і каналів з пропагандою рф на початку березня 2022 року колекція архіву зросла до 2711 одиниць (1048 каналів, 1651 чат і 12 чат-ботів) загальним обсягом даних — 27,8 терабайтів (станом на 9 лютого 2024 року).
- Заархівовані канали і чати згруповано у 37 тематичних колекцій.
(Детальніше у розділі [Колекції](#))
- Більшість повідомлень у каналах/чатах заархівовано за період від 24.02.2022 до 12.06.2023, коли завершився основний етап архівування. Проте є окремі випадки, коли чати/канали було завантажено за період до початку вторгнення, або бул частково збережено після завершення основного етапу архівування. Так, загальна часова рамка для повідомлень в Архіві охоплює період від грудня 2016 до грудня 2023 року.
- Перше завантаження даних відбулося 28.02.2022, а останнє — 27.12.2023. Рішення про завершення архівування зумовлене лише внутрішніми можливостями Архіву та не прив'язане до жодної події.
(Детальніше у розділі [Хронологія та географія](#))
- Для зручності користування Архівом були зібрані з каналів/чатів метадані архівних одиниць і колекцій, частину з яких додатково створили архівісти.
(Детальніше у розділі [Реєстр архівних одиниць](#), [Реєстр колекцій](#))
- Архівісти/ки намагалися максимально зберегти всі види файлів, які можна було завантажити вручну, використовуючи функцію експорту в Телеграм. В Архіві містяться такі файли: фото, відео, відеоповідомлення, аудіоповідомлення, GIF, наліпки тощо. (Детальніше у розділі [Формати файлів](#))

Контекст та передісторія

Ця ініціатива розпочалася без попереднього досвіду або підготовки в галузі архівування вебу чи соціальних мереж. Лише базові принципи архівування вдалося перейняти від колег з Центру міської історії, які працюють над архівуванням більш традиційних аудіовізуальних історичних джерел. Тож ми вивчали базову методологію та збирали поради безпосередньо в процесі створення Архіву.

Ініціатива виникла під час внутрішніх дискусій у Центрі наприкінці лютого 2022 року про те, як реагувати на повномасштабне вторгнення з професійної та громадянської перспективи. Попередні досвіди фіксування подій Революції гідності (2014) та пандемії коронавірусу (2021) спонукали до подібної ініціативи документування російського вторгнення. Поряд зі збором усних свідчень, візуальних матеріалів, а також снів і щоденників, виникла ініціатива архівування вебу та соціальних медіа.

Оскільки не було чіткого розуміння, що та як саме архівувати, координатор проєкту Тарас Назарук звернувся до міжнародної спільноти веб-архівістів, щоб вони надали поради щодо методології архівування та поділилися інформацією про інші подібні ініціативи документування російської війни в Україні. Попри різні інші проєкти стало зрозуміло, що канали та чати Телеграму не архівуються. Найшвидшим та найдоступнішим на той момент способом завантаження даних став десктопний інтерфейс самого Телеграму, який дає можливість зберігати на локальних дисках історію каналів та чатів. Упродовж перших кількох тижнів до роботи долучались інші архівісти. Врешті сформувалась постійна група з чотирьох осіб, яка й надалі працює над створенням Архіву.

У роботі Архіву беруть участь медіадослідники, журналісти та історики, частина з них походять з прифронтових або тимчасово окупованих територій. Одночасно з роботою над Архівом окремі архівісти/ки отримали специфічний особистий досвід, пов'язаний з війною: мобілізація, перебування на тимчасово окупованих територіях, переміщення до інших регіонів України, перебування за кордоном у ролі біженця, життя у прифронтових населених пунктах. Це одна з причин, чому в початковий період існування Архіву дані про нього не були опубліковані, включно з інформацією про членів команди — таке спільне рішення було прийнято з міркувань особистої безпеки архівістів/ок. Вочевидь перебування в епіцентрі подій, пов'язані з цим стрес та відчуття небезпеки не дають достатньої можливості дистанціюватися від того, що ми архівуємо. З одного боку, це ускладнює здатність рефлексувати над рішеннями при виборі матеріалів для архівування та створює упередження при описі зібраних даних.

Через відсутність попереднього досвіду архівування соціальних мереж, методологія збору матеріалів міститиме хиби та непослідовні моменти. Деякі з них потребуватимуть пізнішого перегляду. Водночас перебування в епіцентрі подій — це епістемологічна позиція, яка дозволяє опиратись на персональні досвіди та професійне запліччя, аби краще відстежувати інформаційний ландшафт, реагувати на його зміни та розставляти тематичні пріоритети. У такий спосіб саме архівування війни є ще одним досвідом перебування у війні. У процесі роботи архівісти підготували декілька звітних нотаток про поточні досвіди архівування, які були враховані при написанні цього звіту.

Команда проєкту

Тарас Назарук – координатор Архіву, керівник проєктів цифрової історії Центру міської історії, докторант FernUniversität in Hagen.

Оксана Авраменко – історикиня, графічна дизайнерка. Її участь у Архіві розпочалась зі створення підбірки каналів і чатів тимчасово окупованого Криму. Надалі у фокусі її інтересів були соціально вразливі категорії населення (ВПО, біженці) та правозахист під час війни.

Анна Рубанська – журналістка. Сфера інтересів — українські біженці за кордоном, ЗМІ, маркетинг, канали та чати військових підрозділів як засіб ведення інформаційної війни.

Дмитро Сербулов – історик, розпочав співпрацю з Архівом зі створення підбірки чатів та каналів півдня України, але згодом розширив спектр інтересів і на інші теми (Релігія, Екологія, тварини).

Особи, які брали участь в архівуванні на ранніх етапах:

Роксоляна Головата – історикиня, редакторка проєкту "Інтерактивний Львів" Центру міської історії, аспірантка в Українському католицькому університеті та Вроцлавському університеті. Долучилась до архівування окремих Телеграм-каналів та вебсайтів.

Олександр Кудь – журналіст, письменник, музикант. Розпочав співпрацю з Архівом в березні 2022, але згодом мобілізувався до лав ЗСУ. Долучився до

формування колекцій чатів Харківської області та пропагандистських каналів для аудиторії Південної України.

Карина Лазарук – графічна дизайнерка, дослідниця. Долучилась до Архіву у березні 2022 року, займалась архівуванням російської пропаганди та дезінформації. Участь в Архіві переросла у співпрацю з науковцями UvA та INC, результати співпраці були процитовані у виданні Politico та вийшли друком у збірці Theory on Demand #44.

Сергій Пахоменко – історик, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету. Під час стипендії в Центрі міської історії у травні-вересні 2022 року архівував канали та чати про Маріуполь.

Ключові етапи

Робота над Архівом структурована у чотири етапи: збір, обробка зібраних даних, розробка протоколів доступу та створення інфраструктури, дослідження та інтерпретація. Завданням команди Архіву був передусім збір даних, їхня систематизація, створення умов для ефективного пошуку. Водночас, формуючи описи для архівних одиниць, архівісти/ки створювали описове узагальнення та, зважаючи на власну інтерпретацію й досвід, звертали увагу на наявні потенційно важливі теми та комунікаційні практики. Окрім того, ми хочемо започаткувати розмову з дослідниками широкого спектру дисциплін про можливості аналізу та інтерпретації зібраного в цьому Архіві матеріалу. У подальшому ми зацікавлені в тому, щоби провести спільні робітні, де ми зможемо представити контекст створення Архіву, його вміст, а також обговорити напрямки дослідження з перспективи низки соціальних і гуманітарних дисциплін та мистецьких практик.

З огляду на швидкоплинну природу цього типу джерела, збір даних був основним завданням проєкту упродовж тривалого часу.

Основна фаза завантаження даних тривала із 28 лютого 2022 до 12 червня 2023 року. Проте заархівовані дані мають значно ширші хронологічні рамки (детальніше в [Хронологія та географія](#)). Дата завершення архівування не була прив'язана до жодної події. Визначення крайньої дати архівування було зумовлене лише внутрішніми можливостями Архіву та потребою опрацювати вже зібрані дані. У другій половині 2023 року архівісти/ки зосередились на структуруванні зібраних даних, завершенні описів та метаданих, визначенні рівнів сенситивності та протоколів доступу. Утім, впродовж всього 2023 року

архівісти/ки продовжували реагувати на поточну ситуацію та точково довантажували дані для окремих одиниць.

Межі архівування

Межі архівування не були чітко визначені з самого початку і сформувались радше інтуїтивно з огляду на досвіди архівістів/ок, дослідницькі фокуси Центру міської історії, а також “ефект снігової кулі”, який виник унаслідок розростання проєкту. На початкових етапах команда Архіву навіть створила декілька колекцій з матеріалами, які походять не з Телеграму (ці матеріали збережено окремо від основного Архіву Телеграму — дивитись [Додаток 1](#))

Перші завдання з архівування саме Телеграму стосувались збереження лише кількох десятків каналів та чатів, які кожен з архівістів/ок міг відстежувати з огляду на власні потреби та інтереси, а також зважаючи на загрозу видалення. Дуже швидко стало зрозуміло, що таких матеріалів є надзвичайно багато. Тож кількість архівних одиниць для зберігання постійно зростала.

Для ухвалення рішення про внесення того чи іншого каналу або чату до Архіву, враховані такі критерії:

- релевантність для воєнних подій;
- повсякденні та локальні практики, які є непомітні в офіційних ресурсах і масмедіа;
- регіональне та соціальне розмаїття;
- ризик зникнення;
- практики на платформі, які стали складовою війни;
- загальнодоступний контент.

Цей перелік критеріїв не був усталений від самого початку, а радше підсумовує пост-фактум рішення, які випрацьовувались в умовах екстремного архівування у перші тижні російського вторгнення.

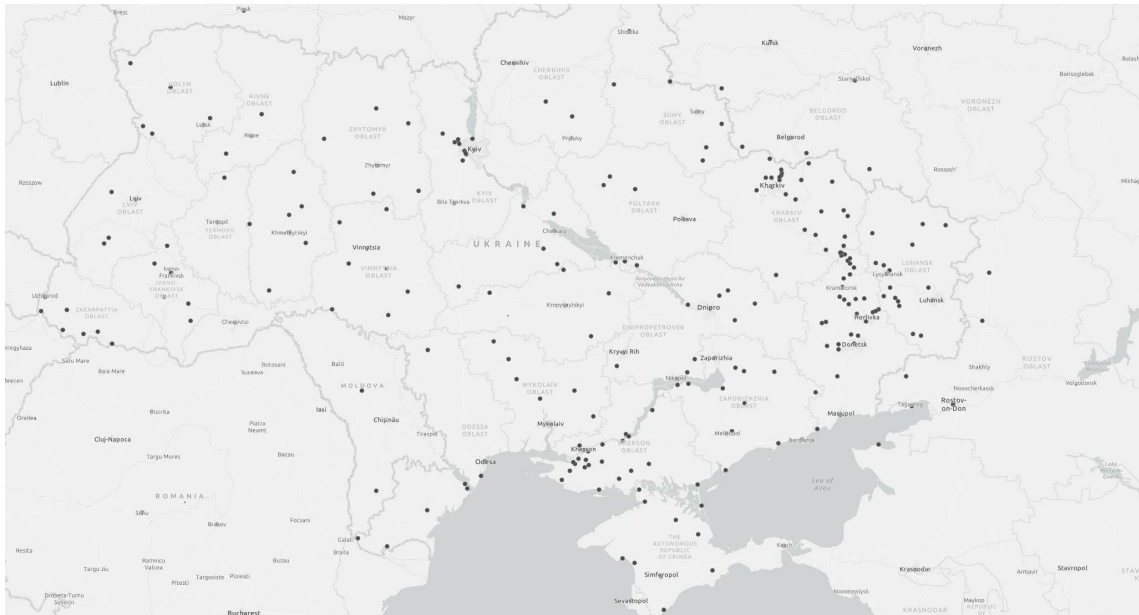
Зібрані матеріали охоплюють широкий спектр практик воєнного часу, а також стосуються різних соціальних груп та політичних поглядів.

Хронологія та географія

Хронологічно більшість архівних даних охоплює активність у Телеграмі після початку повномасштабного вторгнення — 24.02.2022. Деякі канали було завантажено за певний період до цієї дати, або ж навіть декілька років перед тим, себто від самої дати створення; це відбувалося тоді, коли архівісти/ки вважали за потрібне зафіксувати траєкторії розвитку каналів, що дозволяє оцінити, як повномасштабна війна вплинула на світогляд українського суспільства, сприйняття тих чи інших явищ, запити аудиторії відповідно до характеру контенту "до" та "після". Подекуди завантажені часові відтинки за місяці до агресії, аби зафіксувати наростання гібридних впливів російської пропаганди або ж реагування на збільшення військової присутності РФ поблизу кордонів України. До прикладу, канал Центру протидії дезінформації розпочав свою активність 23.11.2021 з початком "військових навчань" РФ і Білорусі. Подібно до цього й спільноти кіберволонтерів у грудні 2021 року розпочали оприлюднювати дані чиновників і військових РФ. Для міських і регіональних чатів встановлено початкову дату архівування на декілька днів до війни, щоб бачити зміну в комунікативних практиках. Багато чатів було створено для полегшення горизонтальної екстреної комунікації в умовах війни — їх заархівовано від дати створення після 24.02.2022. Наприклад, чати взаємодопомоги в евакуації та чати для мережування ВПО.

З огляду на обмежені технічні можливості для зберігання і потребу зосередитись на якісному опрацюванні завантажених даних, а саме їхньою підготовкою до удоступнення, на робочій зустрічі архівістів 12.06.2023 року було ухвалено рішення про завершення основного етапу архівування. В окремих випадках ми вирішили точково спостерігати та довантажувати нові часові відтинки до кінця 2023 року. Так, основна кількість архівних одиниць стосується періоду від 24.02.2022 до 12.06.2023. Проте окремі архівні одиниці охоплюють повідомлення найраніше від грудня 2016 року та найпізніше до грудня 2023 року.

Географічно локалізація каналів і чатів прив'язана до території України в державних кордонах. При визначенні географії каналів і чатів архівісти/ки послуговувались безпосередніми згадками про конкретний населений пункт чи регіон в назві чи оригінальному описі каналу або чату.

Зображення 1. Мапа каналів і чатів міст України, відповідно до згадки населеного пункту в їхній назві або оригінальному описі.

Проте чим більше розширювалися тематичні фокуси, зокрема на українських біженців у різних країнах світу та до РФ, тим менше географічний чинник був визначальним. Зараз Архів містить канали та чати, пов'язані з 36-ма країнами світу.

Зображення 2. Мапа країн світу, для яких заархівовано чати українських біженців і мігрантів .

Термінологія архіву

Телеграм має два основних інструменти для публічного поширення інформації: канали та чати (в Архіві використано термін "чати", оскільки це визначення є більш популярним серед користувачів на противагу внутрішній термінології Телеграму, який використовує "групи"). Кожен заархівований канал або чат становить архівну одиницю, до якої входить набір зібраних та створених метаданих (детальніше в розділі [Метадані](#)), а також вміст каналу/чату (детальніше у розділах [Колекції](#) та [Формати файлів](#)). Більш докладну інформацію про структуру платформи Телеграм можна прочитати у нашому [FAQ](#).

Канал

Поява соціальних медіа суттєво змінила медіаландшафт багатьох країн світу й Україна — не виняток. З початку вторгнення одним з найголовніших джерел інформації для українців стали телеграм-канали. Це інструмент, за допомогою якого одна людина або група людей може односторонньо транслювати щось для широкої аудиторії. У телеграм-каналах інформація часто подана стисло й складається з публікацій, які містять велику кількість оригінальних фото та відео. Цей контент часто створюють і надсилають до адміністрації каналу звичайні користувачі. Звісно, різні телеграм-канали мають відмінну тематику та спрямування. Але ті з них, які публікують новинні повідомлення (особливо локальні новинні канали), часто мають певну "горизонтальну" організацію, коли частину постів створює адміністрація каналу, а іншу частину надсилають люди. Наприклад, телеграм-канал Труха напрочуд оперативно публікує фото та відео з місць уражень російськими ракетами. Ці матеріали, які продукують користувачі, з'являються на каналі через лічені години (а то й хвилини!) після події. Така оперативність можлива завдяки розгалуженій мережі користувачів, які активно надсилають фото та відео адміністрації каналу. Раніше телеграм-канал Труха навіть пропонував невелику фінансову винагороду за якісний фото/відеоматеріал. Паралельно із користувацькими матеріалами, адміністрація телеграм-каналу публікує власні коментарі, посилання на звичайні ЗМІ, інші соціальні мережі тощо. Звичайні ЗМІ не можуть конкурувати з телеграм-каналами у швидкості інформування і часто апелюють до телеграм-каналів як до основних джерел своїх публікацій. Багато традиційних ЗМІ змушені перелаштовуватися на створення лонгвідів, інтерв'ю, розслідувань та інших видів журналістського контенту, в яких оперативність не є визначальним показником для конкурентної переваги. Іншими словами, їм доводиться трансформуватися та освоювати нові ніші, аби конкурувати з телеграм-каналами в інформаційному полі. Канали можна вважати більш

модерованими джерелами у порівнянні з чатами, оскільки ухвалює рішення про публікацію відомостей обмежене коло осіб.

Чат

На відміну від каналів, чати мають обмежену аудиторію — до 200 000 підписників. Зазвичай у чатах люди діляться великою кількістю інформації, дискутують, обмінюються відео, аудіо та фотографіями. Чат – це інструмент "горизонтальної" комунікації, який дозволяє користувачам спілкуватися за принципом "всі до всіх", коли кожен бачить повідомлення будь-кого в чаті й може розпочати з ним розмову. На відміну від каналів, де представлена точка зору однієї особи чи невеликої групи людей, чати містять дописи широкого спектру користувачів. Попри те, що таким великим обсягом повідомлень доволі складно навігувати, для Архіву є пріоритетом завантаження чатів як важливого джерела горизонтальної комунікації людей під час війни.

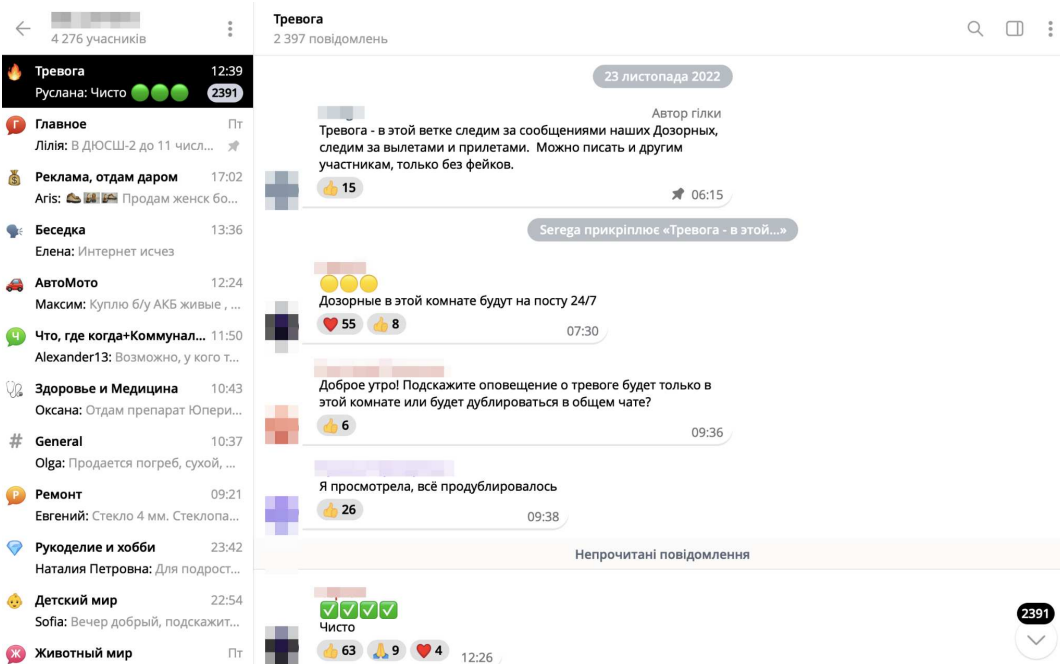
У своїй роботі команда Архіву послуговується власною типологією чатів: звичайні чати, організовані чати та "вшиті" чати. Попри те, що ці чати в Архіві будуть мати майже однаковий вигляд, вони мають різну природу і властивості, які можуть впливати на структуру даних всередині чату.

Звичайний чат

Це постійний потік інформації — місце, де всі спілкуються один з одним. Часто доволі важко визначити конкретну тему, яку обговорюють користувачі у звичайних чатах.

Організовані чати

Як вже зазначалося, звичайні чати — це безперервний потік хаотичних повідомлень, в якому дуже складно орієнтуватися. Тому Телеграм вирішив виправити цю проблему і запрезентував нову функцію для чатів, в яких більше ніж 100+ підписників. Тепер власники чатів можуть створювати тематичні підгрупив: у лівій панелі чату є окремі тематичні дискусії, наприклад, люди обговорюють фільми, здоров'я та інші теми. Це має допомогти впорядкувати інформацію в чатах, однак не всі вони використовують цю функцію.

Зображення 3. Чат, поділений на тематичні гілки (організований) в інтерфейсі Телеграм: ліворуч — перелік тематичних підгруп всередині чату.

"Вшитий" чат

Існує ще один підтип чату, у внутрішній комунікації архівісти/ки називають його "вшитий". Для увімкнення можливості коментувати пости адміністратори каналів повинні створити новий або прив'язати наявний чат до каналу. В такий спосіб під кожним дописом на каналі з'явиться поле для коментарів, на яке користувач може натиснути і розпочати дискусію під дописом. Однак, якщо натиснути кнопку (три вертикальні крапки) у верхньому правому куті і вибрати "Переглянути обговорення" ("View discussion"), відкриється чат, прикріплений до каналу.

Мапа Реновації

1 330 підписників

Попереднє повідомлення

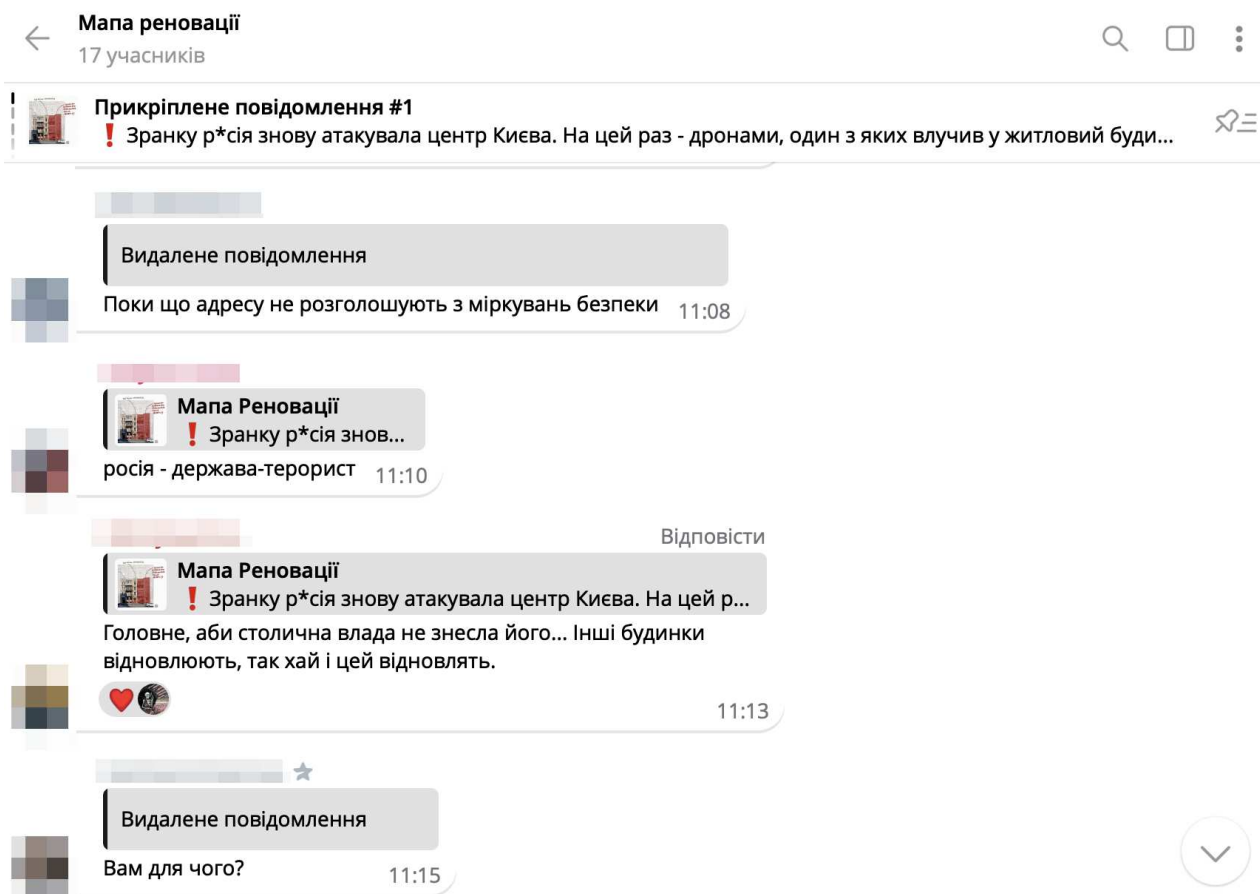
Наша команда розробила і виклала у вільному доступі 7 гайдів на випадок руйнування будівель.
мапа реновації

- Увімкнути сповіщення
- Інформація про канал
- Переглянути обговорення
- Експортувати історію чату
- Поскаржитися

Зображення 4. "Переглянути обговорення": контекстне меню десктопної версії Телеграму для переходу до "вшитого" чату.

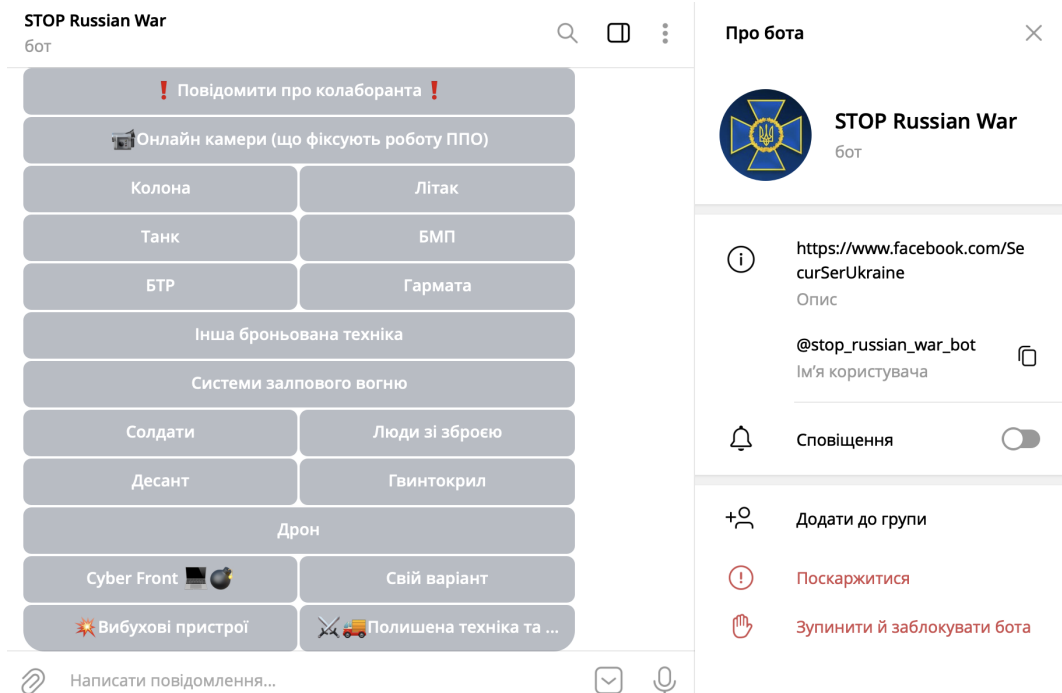
"Вшитий" чат — це своєрідне сховище для коментарів та дописів каналу. Якщо його немає, то немає й функції коментарів на каналі. У цьому внутрішньому чаті всі дописи та коментарі з каналу є подібними до безперервного потоку інформації. Зовні це має вигляд як звичайний чат, але, на відміну від нього, внутрішній чат обов'язково містить два компоненти: пост з каналу, до якого він прив'язаний, і коментарі під цими постами. "Вшиті" чати — це єдиний спосіб завантажити пости каналу разом з коментарями. В іншому випадку, якщо завантажити тільки канал, а не його "вшитий" чат, коментарі будуть втрачені. Тому саме "вшиті" чати (якщо вони є), а не просто канали, стали пріоритетом для завантаження. Внутрішні чати відображають не лише думку власників каналів, а й показують, як люди сприймають пости, які публікують власники каналу.

Зображення 5. Підписники каналу коментують його публікації у "вшитому" чаті.

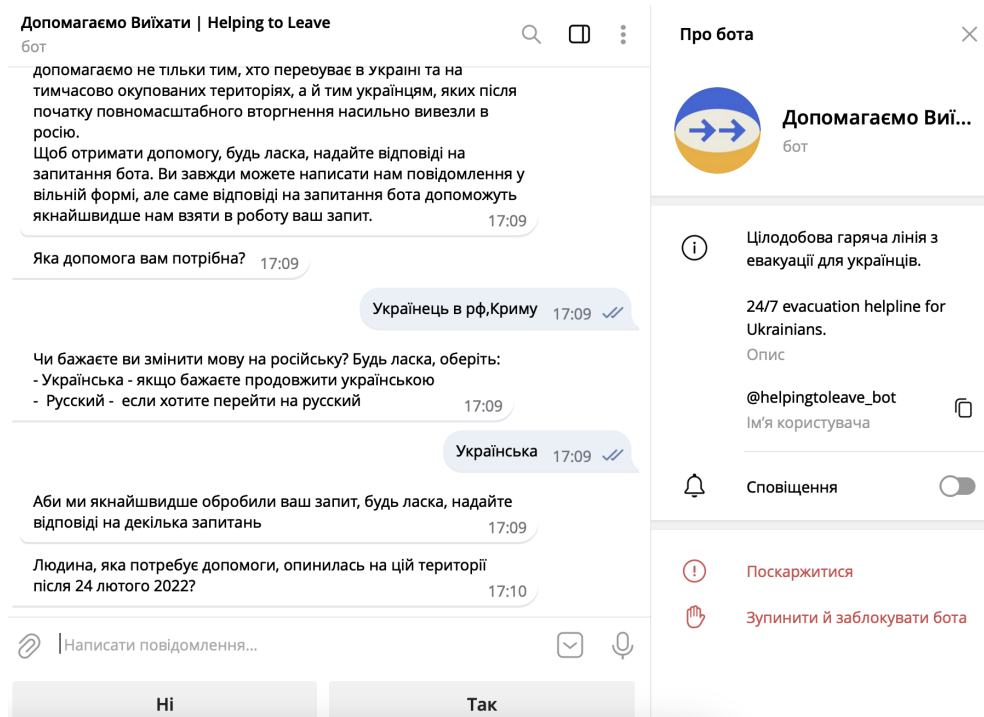
Чат-боти

Найменшу частину колекції Архіву складають чат-боти. Їх використовували органи влади, правозахисні організації та волонтерські ініціативи намагаючися структурувати та оптимізувати комунікацію зі своїми аудиторіями, особливо в перших тижні вторгнення, коли комунікація була особливо інтенсивна. Урядові структури створили довідники з цивільної безпеки у формі чат-ботів. Органи поліції збирали відомості про зниклих осіб та встановлювали особу загиблих. Для військових чат-боти слугували осередками розвідки з відкритих джерел (crowdsourcing intelligence). Для кіберволонтерів вони були зразками контенту для вірусної розсилки. Правозахисники заклали в чат-боти відповіді на найбільш поширені питання тих, хто потребував правової допомоги під час війни, а також в такий спосіб збирали свідчення про вчинення воєнних злочинів. Для мешканців тимчасово окупованих територій чат-боти стали інструментом надсилання запитів на отримання допомоги в евакуації.

Зображення 6. Офіційний чат-бот СБУ для збору інформації про розташування, види військової техніки рф, діяльність колаборантів.

Внутрішню структуру чат-бота можливо переглянути лише під час взаємодії з ним. В такий спосіб вдалось зафіксувати їхню внутрішню структуру, проте всі вказані архівістом/кою відомості у спілкуванні з чат-ботом є вигаданими.

Зображення 7. Приклад спілкування архівіста/ки з чат-ботом.

Метадані

Зібрані матеріали Архіву структуровано завдяки метаданим, внесеним до реєстру.

Реєстр архівних одиниць

Кожен канал чи чат становить окрему архівну одиницю, внесену до реєстру. До архівної одиниці в реєстрі долучені первинні метадані, згенеровані разом із джерелом: оригінальна назва та опис, посилання, тип одиниці (канал, чат, чат-бот), дата створення; а також вторинні метадані створені архівістами/ками: ID, приналежність до тематичної колекції, кількість підписників, частота повідомлень, архівний опис із зазначенням його автора, аудиторні теги, ключові слова, позначка про наявність чутливого контенту, технічний коментар.

ID	Назва	URL	Тип оди...	Тематична колекція	Частота повід...
2	Віталій Кім / Миколаївська ОДА	https://t.me/mykolaivskaODA	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
5	ТРУХА ⚡️ Харків + Україна 🇺🇦	https://t.me/truexanewsua	Канал	Міські та регіональні кан...	1/декілька днів
35	Хуевий Харків	https://t.me/hueviykharkov	Канал	Міські та регіональні кан...	1/декілька днів
36	Харків LIVE	https://t.me/+8Rah-lb7Q6Y2...	Канал	Міські та регіональні кан...	1/декілька днів
41	Дмитро Орлов - Энергодарсь...	https://t.me/orlovdmytroEn	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
43	Запорізька обласна військова ...	https://t.me/zoda_gov_ua	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
45	Хуевая Одесса	https://t.me/xydessa	Канал	Міські та регіональні кан...	>10/день
46	ХД 🇺🇦 ДНЕПР	https://t.me/hyevuy_dnepr	Канал	Міські та регіональні кан...	>10/день
72	СВОИ Кривой Рог	https://t.me/svoikR	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
73	Типичный Николаев	https://t.me/tpnik	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
75	Анатолій Куртев. Секретар За...	https://t.me/kurtievoofficial	Канал	Міські та регіональні кан...	1-10/день
86	Экстренные Новости Белгород	https://t.me/breakingnewsBel...	Канал	Прикордонні регіони рф	>10/день

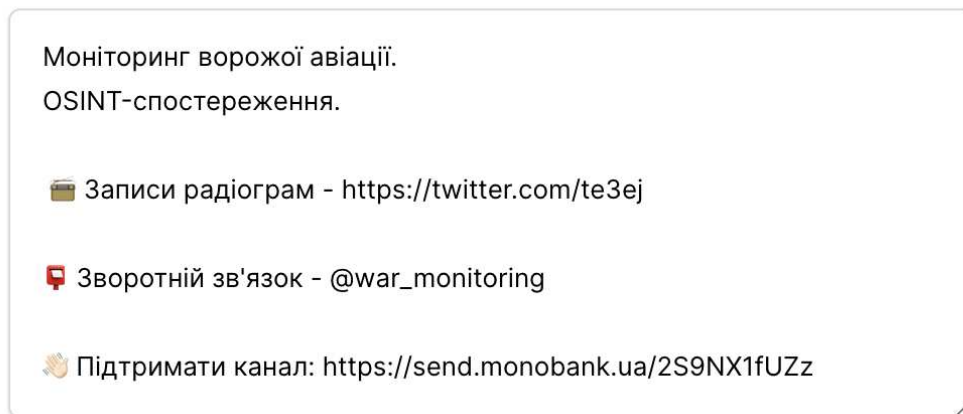
Зображення 8. Метадані реєстру архівних одиниць, внесені до таблиці.

Первинні метадані

Назва — оригінальна назва каналу або чату, яку зафіксовано на момент створення опису. З часом вона могла змінюватись, про що архівіст/ка зазначає у Технічному коментарі.

Оригінальний опис містить короткий огляд цілей створення каналу або чату й тем, які адміністратори хотіли б там розвивати. Досить часто опис не визначає можливих тематичних траєкторій дискусій у чаті, у низці випадків оригінальний опис відсутній.

☰ Оригінальний опис :

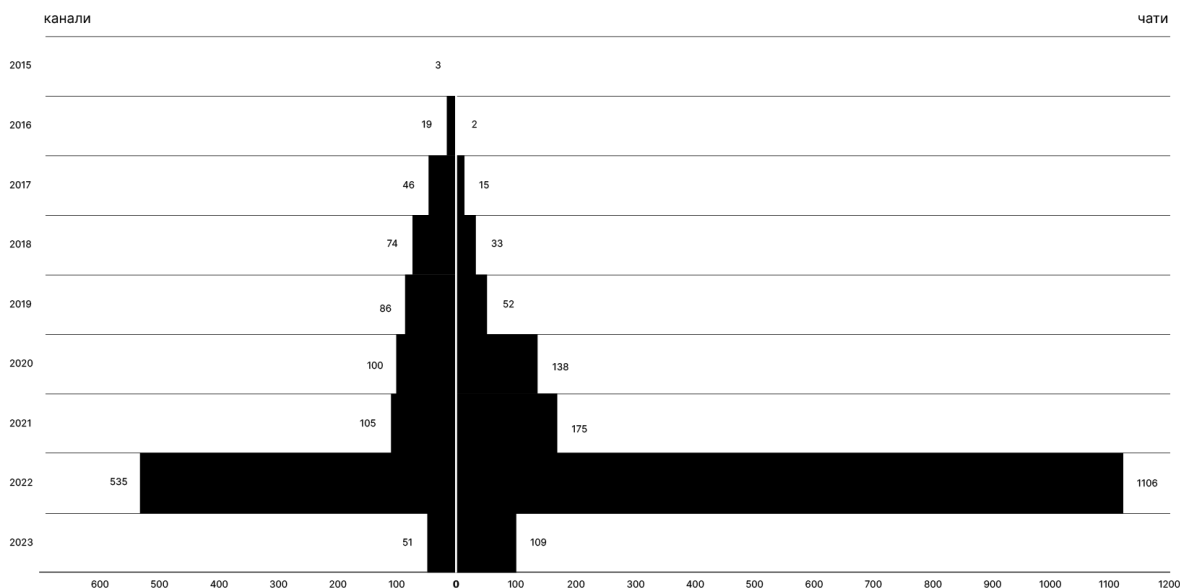

Зображення 9. Оригінальний опис одного з заархівованих каналів.

URL-адреса каналу або чату на платформі. Його наявність або відсутність, а також назва залежать від дій адміністраторів, іноді вона доступна лише за посиланням-запрошенням через налаштування конфіденційності. Посилання немає у випадках, якщо чат є "вшитим" та існує лише як коментарі до основного каналу, або якщо чат має налаштування таємного. Архівіст/ка може отримати доступ до нього лише у тому випадку, коли запрошення на вхід було знайдене в іншому чаті, або архівіста/ку додала інша особа. Це підкреслює важливість присвоєння ID, адже у таких випадках він стає основою для ідентифікації каналу або чату в Архіві.

Тип одиниці (детальніше в розділі [Термінологія Архіву](#)).

Позначка про існування до початку війни разом з тегом **Дата створення** дають можливість встановити, чи існував канал або чат до війни, чи був створений у зв'язку з нею. Найдавніша одиниця в Архіві датована вереснем 2015 року (новинний канал в тимчасово окупованому Криму), а найновіша — серпнем 2023 року (чат активістів для спротиву мобілізації в рф). Дата створення не завжди свідчить про хронологічні рамки збережених матеріалів, а лише фіксує початок існування архівної одиниці у Телеграмі.

Зображення 10. Статистика кількості заархівованих каналів і чатів за роками їхнього створення.

Вторинні метадані

ID — унікальний номер кожного каналу та чату як архівної одиниці, створений для спрощення навігації та зберігання архівних даних.

Кількість підписників — кількісний показник аудиторії на момент створення опису. В Архіві зафіксовано доволі різні дані: від декількох осіб чи декількох сотень — до десятків і сотень тисяч.

Тип одиниці	Кількість підписників (на момент опису)
Чат	16 (27.12.2022)
Канал	236 022 (03.06.2022)
Чат	1 811 (02.06.2022)
Чат	11 448 (02.06.2022)

Зображення 11. Кількість підписників різних типів архівних одиниць.

Водночас, досить часто фактична кількість учасників "вшитого" чату не відповідає кількості активних дописувачів у ньому. Це пов'язано з тим, що "вшиті" чати — це фактично сховища, де телеграм-канал зберігає свої пости та

коментарі користувачів, які вони залишають під цими постами. Не всі користувачі знають про існування "вшитих" чатів або з певних причин не хочуть приєднуватися до них і використовувати їх для спілкування. Тому в деяких "вшитих" чатах ми можемо спостерігати велику кількість автоматично перенесених з каналу коментарів, паралельно з незначною кількістю підписників, оскільки користувачі не використовують чат для спілкування і не приєднуються до нього. (Детальніше про "вшитий" чат у розділі [Термінологія Архіву](#)).

Частота повідомлень (>10/день, 1-10/день, 1/декілька днів, 1-10/декілька днів, 1/тиждень, 1/декілька тижнів) — індикатор активності дописувачів у чаті або частоти публікації нових постів у каналі, визначений архівістом/кою на підставі їхнього побіжного огляду під час створення опису.

Тематична колекція	Тип одиниці	Частота повідомлень
Міські та регіональні кана...	Канал	>10/день 1-10/день
Міські та регіональні кана...	Чат	>10/день
Пропаганда / фейки	Чат	>10/день
Пропаганда / фейки	Чат	>10/день
Волонтерські групи	Канал	1/декілька днів
Волонтерські групи	Канал	1/тиждень
Економіка	Чат	1-10/день

Зображення 12. Частота повідомлень залежно від типу та тематики архівної одиниці.

Більшість чатів з активними дискусіями або каналів з оперативними оновленнями матиме показник >10 повідомлень/день; 1-10 повідомлень/день матимуть оновлення про діяльність правозахисних та релігійних організацій; 1/декілька днів — невеликі спільноти за інтересами (персональні та мистецькі блоги); 1-10/декілька днів, 1/тиждень — волонтерські ініціативи, які використовують Телеграм переважно для звітності про діяльність. Канали часто знижують і взагалі припиняють свої оновлення, активність у чатах спадає.

Архівний опис є спробою архівіста/ки окреслити найбільш поширену тематику дописів та дискусій, походження й тип контенту, які властиві каналу

або чату станом на дату опису. Ретельний огляд усіх тем обговорення в чатах не завжди є можливим з огляду на обсяги повідомлень. Для створення опису архівісти/ки переглядали кожен канал і чат за певні проміжки часу для відстеження змін у тематиці та частоті повідомлень. Залежно від тематики чату/каналу для створення опису обрано повідомлення з інтервалом у тиждень або місяць до дати архівного опису. Попри намагання уникати оцінювальних суджень, архівний опис може бути сфокусований на окремих акцентах й тематиці, що зумовлено професійною чи громадянською заангажованістю архівістів/ок, тобто реєстр містить описи, створені з перспективи медіа-дослідників та істориків.

☰ Архівний опис :

Офіційні звернення військової адміністрації, новини, оголошення про сирени, евакуації, обстріли міста. Оголошення про пошук волонтерів для виконання будівельних робіт оборонних споруд, допомога теробороні тощо. Гуманітарна допомога. Місцеві (Вознесенськ, Миколаївська область) новини та оголошення превалюють над перепостами загальнодержавних новин, або новин із інших каналів.

Зображення 13. Архівний опис, який створив архівіст/ка для локального ЗМІ прифронтових територій.

Тег Авдиторії вказує на географічну прив'язаність та цільові групи каналу або чату. Визначення цих цільових груп враховує мету створення й тематику чату/каналу; окреслення авдиторії базується на відомостях про те, як самі адміністратори декларують свою авдиторію, до кого та з якими повідомленнями апелюють.

☰ Авдиторії :

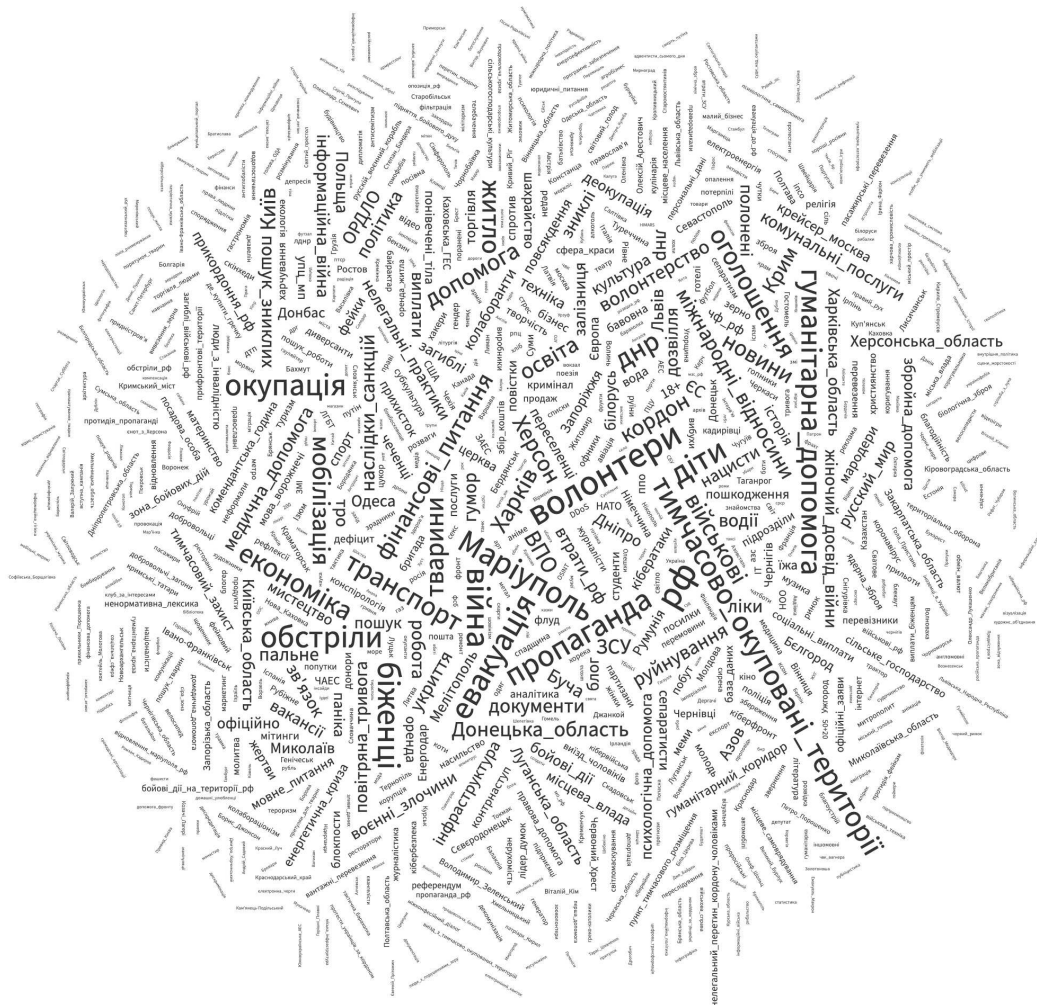
Україна, працівники сектору державного управління та місцевого самоврядування, споживачі аудіовізуального контенту, читачі новин, військові

Зображення 14. Авдиторні теги присвоєні каналу очільника ОДА.

Архівісти/ки визначили 235 авдиторних тегів за професійною, етнорелігійною, гендерною приналежністю, соціальною вразливістю (ЛГБТІК, люди з

інвалідністю, переселенці, біженці), інтересами, політичними вподобаннями, соціально-демографічними характеристиками. Цей набір тегів є поінформованим припущенням архівістів про те, для яких користувачів буде релевантним конкретний канал/чат. Разом із ключовими словами, аудиторні теги повинні спростити поверхневу навігацію архівними одиницями.

Ключові слова (1751) було створено як узагальнені категорії та поняття, які відображають повсякдення, нову воєнну реальність, пропагандистські кліше рф, автентичну загальноживану лексику дописувачів чатів на позначення груп осіб або явищ, які не становлять оцінювального судження архівістів/ток (хохли, ждуни, кацапи, орки, чурки, укронацисти, укропи, хороші росіяни, бавовна). Вони створені для того щоб бути тематичними підказками під час користувацького пошуку і виконувати лише допоміжну функцію в навігації матеріалами.

Зображення 15. Хмара ключових слів. Інтерактивну візуалізацію цієї хмари можна переглянути за посиланням: <https://perma.cc/3BLK-HUK6>

Чутливий контент позначає наявність зображень загиблих, людських решток, понівечених тіл, зображень відверто сексуального характеру. Широкомасштабне російське вторгнення призвело до значних змін у сприйнятті населенням України чутливого контенту: у багатьох чатах або каналах можна натрапити на фото вбитих російських солдатів, відео зі скидами бомб на супротивника тощо. Наявність насильницького контенту в соціальних медіа стає нормою.

Тематична колекція	Тип одиниці	Чутливий контент
Окуповані території	Канал	так
OSINT / Аналітика	Канал	так
Пропаганда / фейки	Канал	так
Персональні блоги / Воє...	Чат	так
Військові / політичні блоги	Чат	так
Гумор	Чат	так

Зображення **16**. Позначка в реєстрі про наявність чутливого контенту в матеріалах одиниці.

Навіть якщо йдеться про ресурси на загальну тематику (зокрема гумористичні чи присвячені мемам), зображення мертвих тіл військових та сексуалізовані образи стають повсюдною складовою гумору воєнного часу, висміювання чи залякування противника. Для каналів та чатів, що декларують "традиційні цінності", однією з ключових ідей, за які вони воюють, характерна велика кількість гомофобних зображень, сцен насильства. Окрім того, механізму маркування та модерування чутливих матеріалів адміністрацією Телеграму практично немає, або ж він працює лише в окремих випадках. Через це зображення чутливого характеру можуть трапитись у більшості матеріалів Архіву. Водночас архівісти/ки намагаються маркувати канали/чати, де такий контент публікують регулярно.

Технічний коментар містить інформацію переважно для внутрішнього користування, призначену для уточнення архівного опису та надання важливої додаткової інформації про цілісність архівної одиниці, проте не позбавлену цінності для дослідників.

з 21.05.2022 архівується через вшитий чат (ID 1063). архівування припинено 12.06.2023

Заархівовано від 16.02.2022. Заархівовано без відео. архівування припинено 12.06.2023

архівування припинено 08.06.2023

архівування припинено 06.06.2023

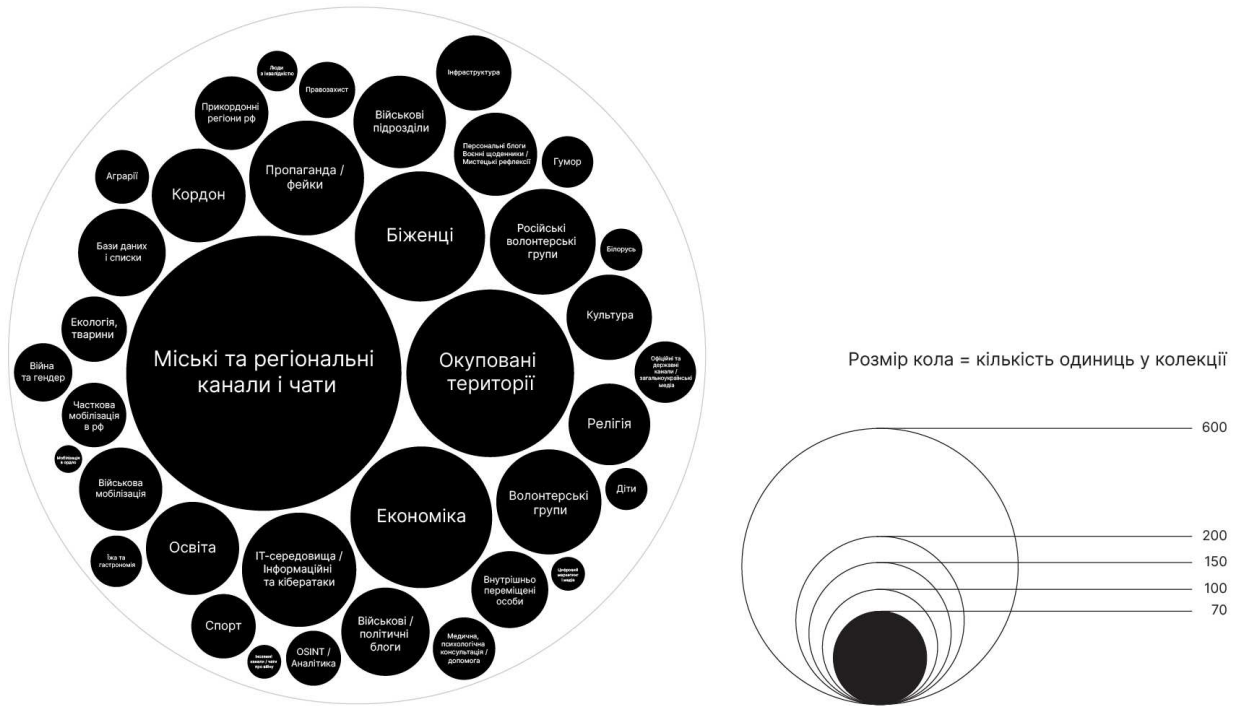
Зображення 17. Технічні коментарі про припинення архівування одиниць.

Тут архівісти/ки фіксують:

- Зміни оригінальної назви, URL-посилання;
- Для заархівованих "вшитих" чатів додані відомості про основний канал (назва, URL-посилання, ID (якщо його було завантажено окремо від основного каналу), оригінальний опис, кількість підписників і дата створення);
- Коментар у тому випадку, якщо дані експортуються без відео або з певним обмеженням в розмірі файлів;
- Коментар тоді, коли дані було доцільно архівувати від певної дати до 24.02.2022;
- Коментар, якщо експорт даних більше не є актуальним (позначка про дату припинення архівування);
- Коментар у тому випадку, коли дані цієї одиниці втрачено частково (за певний період) або повністю, і їх неможливо відновити.

Колекції

Заархівовані канали і чати згруповано у 37 тематичних колекцій, кожна з яких має вступний опис, що пояснює принципи віднесення матеріалів до колекції (перевага певної тематики, географічне походження) та можливі дослідницькі траєкторії, маркує переважні типи контенту, тематику обговорень, наявність специфічної лексики, та спорадичну наявність тем в інших колекціях.

Зображення 18. Ієрархія тематичних колекцій за кількістю архівних одиниць.

Офіційні та державні канали / загальноукраїнські медіа (32 архівні одиниці: 22 канали, 7 чатів, 3 чат-боти)

До цієї колекції належать офіційні канали комунікації державних органів, які використовують для поширення офіційних наративів про військово-політичну ситуацію, державної стратегічної комунікації, повідомлень з питань цивільної безпеки. Крім того, збережено канали засобів масової інформації, які фіксують висвітлення війни у новинних оновленнях, у цьому розділі географія джерел є широкою, ЗМІ та новинні джерела в межах області чи регіону можна знайти у відповідному розділі колекції "Міські та регіональні канали і чати".

Іноземні канали/чати про війну (12 архівних одиниць: 6 каналів, 6 чатів)

У колекції зібрано канали і чати, створені для поширення проросійських наративів за межами України, а також канали і чати проукраїнського спрямування із перекладами новин з офіційних загальноукраїнських джерел і протидії фейкам. Чати колекції дають змогу простежити, як іноземні громадяни сприймають війну в Україні, який контент обговорюють і поширюють. Більшість каналів та чатів присвячені обговоренню агресії рф проти України, політики в Україні та інших новин україно-російських відносин.

Міські та регіональні канали і чати (633 архівні одиниці: 150 каналів, 483 чати)

Колекція охоплює локальні канали новин та міські/обласні/районні чати, згруповані відповідно до адміністративного поділу України.

У чатах помітною є "паніка перших днів війни". Користувачі оперативно діляться інформацією про обстріли та обговорюють ситуацію у своєму населеному пункті чи районі, роботу аптек, магазинів, зняття готівкових коштів. Залежно від близькості до театру бойових дій, ці теми поступово зникають і користувачі повертаються до тем повсякденного спілкування. Так, у тилкових регіонах учасники чатів обговорюють новини, волонтерські ініціативи й активізуються переважно під час повітряних тривог. Натомість упродовж тривалого часу на окупованих територіях нагальними темами є стан надання послуг зв'язку, робота комунальних служб, наявність товарів першої необхідності, ліків, дії окупаційної влади та військових рф на території населеного пункту.

Внутрішньо переміщені особи (57 архівних одиниць: 29 каналів, 28 чатів)

Колекція містить чати мешканців прифронтових або тимчасово окупованих територій, які вимушено переїхали до інших регіонів України. У низці міст побудовані модульні містечка, довкола яких у фізичному вимірі формуються спільноти ВПО, а чати стають цифровими середовищами мережування. Окрім основних тем обговорення (як і де отримати фінансову та гуманітарну допомогу), переселенці повертаються до побутових питань, знайомляться, планують дозвілля, обмінюються порадами та намагаються облаштувати повсякдення.

Кордон (72 архівні одиниці: 2 канали, 70 чатів)

Колекція присвячена питанням міграції та мобільності під час війни. Вона унаочнює досвіди, з якими стикаються біженці при перетині кордону з ЄС або росією. У чатах на прифронтових і тимчасово окупованих територіях помітна постійна невизначеність щодо процедур фільтрації, подальшого транзиту та примусової мобілізації.

Учасники чатів шукають транспортні засоби і пропонують свої послуги для евакуації, обмінюються інформацією про наявність автомобільних черг, цілісність транспортної інфраструктури та безпеку руху.

Біженці (144 архівні одиниці: 15 каналів, 129 чатів)

Колекція об'єднує українців, які втекли від війни до різних країн світу. Насамперед це країни, що межують з Україною, за винятком росії та білорусії.

Медіа, що відображають життя українців, які добровільно переїхали або були примусово переміщені до РФ, включені до колекції "Російські волонтерські групи".

Тут представлені канали, які створили державні чи волонтерські організації інших країн. Тут знаходимо інформацію про те, як координують допомогу українцям, надають корисну для них інформацію. Учасники чатів цієї колекції обговорюють і порівнюють рівень життя в різних країнах ЄС, діляться досвідом отримання тимчасового захисту, фінансової та гуманітарної допомоги, житла, влаштування дітей в навчальні заклади, отримання медичної допомоги, вирішення фінансових питань. Біженці створюють мережі та планують спільне дозвілля, часто обговорюють умови нетривалого візиту в Україну. Широко представлені спроби українців заробити, надаючи різноманітні послуги співвітчизникам, зокрема й спеціальні канали та чати для просування малого бізнесу.

Волонтерські групи (99 архівних одиниць: 38 каналів, 60 чатів, 1 чат-бот)

Чати та канали колекції присвячені волонтерській діяльності, пов'язаній з вирішенням питань гуманітарної кризи та забезпечення потреб війська. Це чати для пошуку можливостей та взаємодопомоги в часі евакуації, надання гуманітарної допомоги мешканцям зони бойових дій та прифронтових територій, надання прихистку та допомоги переселенцям, а також канали волонтерських ініціатив для координації та обміну досвідом волонтерства.

В окрему колекцію виокремлено Російські волонтерські групи (89 архівних одиниць: 20 каналів, 69 чатів), де є чати, присвячені пошуку зниклих безвісти родичів. Також в цій колекції маємо відомості про те, як волонтери з Росії та окупованих від 2014 року територій збирали гуманітарну допомогу для російських військових, мешканців окупованих територій та біженців до РФ.

Медична, психологічна консультація/допомога (35 архівних одиниць: 13 каналів, 21 чат, 1 чат-бот)

У цій колекції зібрані чати психологічної допомоги потерпілим внаслідок бойових дій. Переважно це чати координації потерпілих з психотерапевтами для отримання подальшої допомоги в приватному спілкуванні, спільноти психологічної взаємо- та самопомоги. Колекція також містить чати лікарів-волонтерів різних спеціальностей. Канали діляться порадами з надання першої медичної допомоги й тактичної медицини.

Військові підрозділи (71 архівна одиниця: 46 каналів, 25 чатів)

У цій колекції розміщені канали та чати, що асоціюють себе або репрезентують військові підрозділи та військове командування України. Частина ресурсів є офіційними та діють у відповідності з позицією керівництва України. Крім того, колекція містить неофіційні чати військових формувань з додатковими даними про певні ділянки фронту, особливості побуту військових, проблеми забезпечення, конфлікти з командуванням, блоги з рефлексіями учасників бойових дій, які можуть бути відмінними від офіційної позиції.

Військові / політичні блоги (67 архівних одиниць: 40 каналів, 27 чатів)

Канали військових, активістів, волонтерів, журналістів, що містять хроніку війни з перших вуст та оригінальний аудіовізуальний контент. Тематично вони висвітлюють бойові дії, публікують свідчення учасників бойових дій, особисті роздуми та інсайди зі сфери оборони, містять матеріали для підняття бойового духу та гумор. У "вшитих" чатах блогери часто спілкуються зі своєю аудиторією.

Військова мобілізація (55 архівних одиниць: 16 каналів, 39 чатів)

Колекція охоплює чат-мережі, створені для збору та обміну інформацією про публічні місця вручення повісток. Враховуючи заклики до спротиву мобілізації, їх одночасне та мережеве створення — канали та чати — можуть слугувати засобом гібридної війни. Тут збережено канали і чати, призначені для осіб, які уникають мобілізації, у них сповіщають про публічні місця видачі повісток, виголошують заклики спротиву встановленому порядку мобілізації. До цієї колекції також належать канали надавачів послуг сприяння нелегальному перетину кордону чоловіками призовного віку.

В окрему колекцію Мобілізація в ордло (6 архівних одиниць: 1 канал, 5 чатів) винесено чати про мобілізаційні процеси в так званих "Л/ДНР", зважаючи на її прихований та примусовий характер в умовах де-факто військової диктатури.

"Часткова" мобілізація в рф (36 архівних одиниць: 1 канал, 35 чатів)

У колекції зібрано чати присвячені масовій міграції громадян рф у зв'язку із проведенням "часткової" мобілізації 21 вересня 2022 року. За офіційними даними з території країни за перший тиждень мобілізації виїхало 200 000 людей. Більшість чатів колекції мають географічну прив'язку до конкретних контрольних пунктів на кордоні із сусідніми з рф країнами — Казахстаном, Грузією, Фінляндією.

IT-середовища / Інформаційні та кібератаки (107 архівних одиниць: 61 канал, 44 чати, 2 чат-боти)

Канали цієї колекції висвітлюють функціонування та пошкодження цифрової інфраструктури, інформацію про взаємні кібератаки росії та України, а також протидію їм.

У чатах визначають цілі, діляться інструкціями та технічними рішеннями для організації кібератак. У таких чатах поширюють дані російських чиновників і закриту інформацію про державні та військові установи.

Так само тут зібрані канали хакерів з РФ, які атакують українську цифрову інфраструктуру та інтернет-ЗМІ.

OSINT / Аналітика (27 архівних одиниць: 20 каналів, 7 чатів)

Канали відстежують переміщення військової техніки, типи збройних формувань та озброєння, збирають докази воєнних злочинів. Вони надають аналітику про темпи, стратегію і тактику бойових дій, виявляють проблеми російських військових та фіксують їхні втрати, що є цінним джерелом інформації для Збройних сил України. Ці публікації також часто використовують для розвінчування фейків російської пропаганди, що поширюються в публічних дискусіях про війну.

Бази даних і списки (61 архівна одиниця: 39 каналів, 21 чат, 1 чат-бот)

У цій колекції збережено канали, які збирають дані про втрати російських військових. Вони рясніють чутливим візуальним контентом і негативно забарвленою лексикою на адресу російської армії, що є проявом своєрідної колективної дегуманізації ворога, публічною демонстрацією ворожнечі та ненависті.

Тут наявні бази даних місцевих колаборантів на тимчасово окупованих територіях південного сходу України.

Інші канали фіксують докази воєнних злочинів, ведуть реєстри жертв та зниклих безвісти серед цивільного населення.

Інфраструктура (48 архівних одиниць: 26 каналів, 21 чат, 1 чат-бот)

росія постійно обстрілює житлові будинки, об'єкти критичної, транспортної інфраструктури та ядерної енергетики. Фіксування наслідків, а також оперативне відновлення шляхів сполучення та телекомунікацій відбувається як під час бойових дій, так і після деокупації, про що повідомляють канали державних і місцевих комунальних підприємств та інтернет-провайдерів. У

чатах урбаністичних спільнот провадять дискусії про принципи післявоєнної відбудови.

Персональні блоги / Воєнні щоденники / Мистецькі рефлексії (62 архівні одиниці: 41 канал, 21 чат)

Колекція містить блоги та щоденники військових, волонтерів, активістів, митців, мешканців окупованих територій та іноземців в Україні. На каналах представлені авторські роздуми, особисті історії та переживання, мистецьке переосмислення війни.

Люди з інвалідністю (13 архівних одиниць: 2 канали, 11 чатів)

Чати людей з вадами зору, які спілкуються за допомогою голосових повідомлень, що дозволяє чути пряму мову користувачів і навіть припускати їхню вікову категорію. Учасники чату з вадами слуху спілкуються мовою жестів у відеоповідомленнях. Волонтери допомагають дітям з інвалідністю у прифронтовій зоні. Матері дітей з інвалідністю приймають рішення про евакуацію та обговорюють систему охорони здоров'я за кордоном.

Білорусь (14 архівних одиниць: 5 каналів, 9 чатів)

Канали та чати цієї категорії висвітлюють переважно опозиційні настрої щодо участі Білорусі у війні. На рівні громадянського суспільства виникла партизанська кампанія, яка саботувала пересування російської техніки, а на допомогу українським військовим були відправлені добровольчі військові загоны. Учасники чатів розмірковують про режими путіна і лукашенка, обговорюють наслідки війни для республіки та шляхи уникнення мобілізації.

Пропаганда / фейки (120 архівних одиниць: 85 каналів, 35 чатів)

Канали російських державних інституцій та їхніх представників, які продукують провідні меседжі пропаганди війни на державному рівні. Канали та чати ЗМІ рф, пропагандистів, військових кореспондентів використовують для поширення наративів в росії та Україні. Риторика каналів та чатів сповнена мови ворожнечі до українців, України, її політиків та Збройних сил.

Окуповані території (238 архівних одиниць: 108 каналів, 130 чатів)

Колекція об'єднує канали та чати регіонів, окупованих від 2014 року, а також територій, тимчасово захоплених під час бойових дій після 24 лютого 2022 року. Їхні назви містять символи V та Z, прапори рф, назви самопроголошених республік в ОРДЛО, займенник "наш" (за аналогією до гасла "Крым наш") поряд з назвою окупованого населеного пункту. Дискусії учасників таких чатів мають виразно проросійський характер. Для поширення фейків створені цілі мережі

регіональних каналів, які мають на меті створити медійне враження очікування приходу "руського мира". Для окремих населених пунктів, які були визначені як наступна військова ціль і не були окуповані, були створені фейкові канали та чати з проросійським дискурсом. Чати та канали з тимчасово окупованих територій з проукраїнською тональністю або без виражених політичних дискусій представлені в колекції "Міські і регіональні канали і чати".

Прикордонні регіони рф (49 архівних одиниць: 22 канали, 27 чатів)

До колекції увійшли спеціально створені та оригінальні місцеві чати, які українці використовували для нагнітання паніки серед мешканців Белгорода, Брянська та Курська в рамках інформаційної війни (фейкові повідомлення про повітряну тривогу, термінову евакуацію). Окрім того, учасники міських чатів з цих регіонів діляться свідчення про польоти бойової авіації, обговорюють посилення "антитерористичних" заходів безпеки, черги на заправках та комунікацію місцевої влади.

Економіка (167 архівних одиниць: 49 каналів, 118 чатів)

Колекція об'єднує канали та чати, які відображають зміни на ринках товарів і праці, динаміку цін, функціонування промисловості та інші економічні показники під час війни. На окупованих територіях помітно значний дефіцит товарів першої необхідності та медикаментів, що їх шукають користувачі чатів. Збільшення кількості переселенців у тилкових регіонах створило величезний попит на нерухомість, що призвело до зростання цін на оренду.

Особливу увагу зосереджено на документуванні наслідків паливно-енергетичної кризи. Українці масово створюють чати, де обмінюються інформацією про наявність палива в містах. У листопаді 2022 року, під час блекаутів, з'явилися канали з продажу електрогенераторів та буржуйок.

Як частина економічної реальності воєнного часу, у колекції представлені канали та чати з надання специфічних послуг для військових ("барахолки" амуніції, майстрування пристроїв для фронту), пристосування до реальності країни-окупанта на територіях, підконтрольних військам рф (купівля-продаж дефіцитних товарів, обмін валют та виведення коштів з українських карток, комерційні перевезення через лінію фронту). Можливість зберігати анонімність сприяє поширенню чатів з нелегальними економічними практиками, серед яких допомога в уникненні мобілізації, нелегальний перетин кордону військовозобов'язаними.

Аграрії (23 архівні одиниці: 3 канали, 20 чатів)

Враховуючи роль аграрного сектору в економіці України та особливо в регіонах, що найбільше страждають від війни, архівісти/ки об'єднали чати аграріїв в окрему колекцію. У логістичних чатах можна відстежити географію

та маршрути масового вивезення (крадіжки) зерна з окупованих територій. У фермерських — динаміку цін на сільгосппродукцію в окупації, появу нових вимушених ринків збуту.

Їжа та гастрономія (21 архівна одиниця: 5 каналів, 16 чатів)

Колекція з чатами кулінарних блогів та каналів з гастрономічними новинами. Учасники чату обговорюють продукти з тривалим терміном зберігання, створення запасів їжі аж до збору дикорослих рослин. Блогери описують свій досвід волонтерства для Збройних сил України. Особливою темою є гастрономічний бізнес у воєнний час.

Цифровий маркетинг і медіа (9 архівних одиниць: 4 канали, 5 чатів)

Колекція представлена каналами медіа, які створюють та поширюють меседжі, що апелюють до міжнародної спільноти про підтримку України. Інші канали інформують про тренди та ініціативи креативних індустрій під час війни. Наприклад, маркетинг швидко вловлює настрої цільової аудиторії, створюючи слогани на військову та патріотичну тематику, або переходячи до україномовних комунікацій у сферах, де законодавство не зобов'язує до цього, однак маркетологи фіксують такий запит від споживачів.

Війна та гендер (31 архівна одиниця: 16 каналів, 15 чатів)

Колекція охоплює гендерний досвід війни. Тут представлені канали представників ЛГБТІК в лавах ЗСУ. Також архівується тема жіночого виміру війни в багатьох ролях — військової, парамедикині, волонтерки, активістки, матері. З-поміж цього є, на жаль, жертви російського сексуального насильства та торгівлі людьми на кордонах. Їхні історії та досвід зафіксовані в каналах категорії.

Культура (59 архівних одиниць: 32 канали, 26 чатів, 1 чат-бот)

Культурні інституції використовують свої канали, щоб ділитися з міжнародною спільнотою інформацією про війну. Вони проводять благодійні мистецькі заходи, підтримують митців, працівників культури, які постраждали від війни, документують зруйновані культурні пам'ятки.

Культурне життя триває там, де відносно безпечно і спокійно, про що свідчать публікації музеїв, галерей та кінофестивалів. Триває дослідницька, освітня діяльність та мистецькі пошуки. У колекції також є чати любителів музики та літератури, які побіжно обговорюють війну.

Релігія (55 архівних одиниць: 38 каналів, 17 чатів)

До цієї колекції належать канали християнської, юдейської та мусульманської конфесій. З перших днів вторгнення всі релігійні організації почали допомагати

військовим і постраждалим від війни, збирати гуманітарну допомогу, евакуйовувати людей, надавати свої будівлі для притулку.

У чатах церковних новин дописувачі обговорюють автокефалію Української Православної Церкви (Московського Патріархату) від Москви, тиск на цю Церкву з боку місцевих жителів, заклики до сепаратизму у проповідях священників та відповідні перевірки з боку Служби безпеки України.

Діти (14 архівних одиниць: 8 каналів, 6 чатів)

Тут згруповано канали з рекомендаціями для батьків щодо надання психологічної підтримки дітям під час війни, це ресурси з освітніми матеріалами та анонсами заходів для дитячого дозвілля. Окремо постають теми підтримки та допомоги сім'ям внутрішньо переміщених осіб та біженців.

Освіта (69 архівних одиниць: 36 каналів, 33 чати)

Ця колекція представлена чатами студентських спільнот різних університетів, які активно долучаються до волонтерських ініціатив на підтримку українських військових. Втім, вони здебільшого в гумористичній формі розмірковують про навчальний процес та нові реалії війни.

Тут також представлені канали навчальних закладів, евакуйованих з тимчасово окупованих територій у тилі регіони. Окремою темою обговорень у чатах є влаштування дітей біженців у навчальні заклади в країні тимчасового захисту.

Гумор (20 архівних одиниць: 16 каналів, 4 чати)

Майже одразу ж адміністратори каналів з мемами тематично адаптували звичний розважальний контент до реалій воєнного часу. З'явилися нові символи комічного, деякі з них стали надзвичайно популярними, наприклад, "Російський військовий корабель", трактористи, які збирають російські танки як трофеї, "бавовна" (вибухи) у прикордонних містах росії. Гумор формує специфічну лексику на позначення ворога: рф — "Свинарник", "Мордор", росіяни — "свині", "орки", "свинопаси". Представники місцевої влади створювали інформаційні приводи для поширення мемів разом з ними. Захоплення користувачів певними видами наданої західними партнерами зброї (байрактар, джавелін) відображена в серії мемів про неї.

Спорт (33 архівні одиниці: 8 каналів, 25 чатів)

Чати аматорів та професіоналів різних видів спорту — місце комунікації тренерів та батьків юніорів, які опікуються їхньою евакуацією до Європи для продовження тренувань. Канали спортивних федерацій та асоціацій стежать за санкціями проти Росії на міжнародному рівні.

З часом обставини для тренувань і змагань змінилися, але не зникло бажання продовжувати тренування в укриттях, на кортах і майданчиках в тилкових регіонах, а також потреба щоденного спілкування. Учасники спортивного руху організовували спільне дозвілля, благодійні чемпіонати та турніри, збори коштів на підтримку Збройних Сил України.

Правозахист (25 архівних одиниць: 16 каналів, 7 чатів, 2 чат-боти)

До колекції включено урядові, аналітичні юридичні та правозахисні канали. Вони документують воєнні злочини, збирають та публікують історії мешканців деокупованих та окупованих територій, вимушених переселенців, збирають докази примусового переміщення українців до росії та допомагають людям повернутися.

Постраждалі від війни звертаються по правову допомогу в чати, де юристи надають безоплатні консультації. Зазвичай, найчастіше ставлять питання про евакуацію, перетин кордону з ЄС, соціальні гарантії для ВПО та статус біженця, виплати для відновлення пошкодженого житла та майна. Військовослужбовці потребують правової допомоги в таких ситуаціях, як врегулювання різноманітних спірних ситуацій з командуванням, отримання статусу УБД, оформлення інвалідності, отримання соціальних гарантій. Звертаються по правову допомогу також родичі загиблих, зниклих безвісти, полонених військових.

Екологія, тварини (38 архівних одиниць: 9 каналів, 29 чатів)

Колекція охоплює канали та чати екоактивістів і зоозахисників. Екоактивісти висвітлюють у своїх ресурсах руйнівний вплив інтенсивних бойових дій на навколишнє середовище. Багато власників домашніх тварин намагалися евакуювати своїх улюбленців із зони бойових дій. Однак після деокупації Харківської та Київської областей, підриву Каховської ГЕС з'явилися численні чати/канали, де зоозахисники шукають господарів для покинутих домашніх тварин.

Реєстр колекцій

Усі тематичні колекції внесено до окремого реєстру, який містить: їхній детальний опис, перелік каналів і чатів у кожній колекції, опис аудиторії, мови каналів і чатів, ключові слова.

Опис колекції пояснює принципи відбору матеріалів (перевага певної тематики, географічне походження) та можливі дослідницькі траєкторії, маркує

переважні типи контенту, тематику обговорень, наявність специфічної лексики, та спорадичну наявність тем в інших колекціях.

Зображення 19. Приклад перетікання тем: теми пов'язані з медичною, гуманітарною допомогою, перетином кордону трапляються у різних колекціях одночасно.

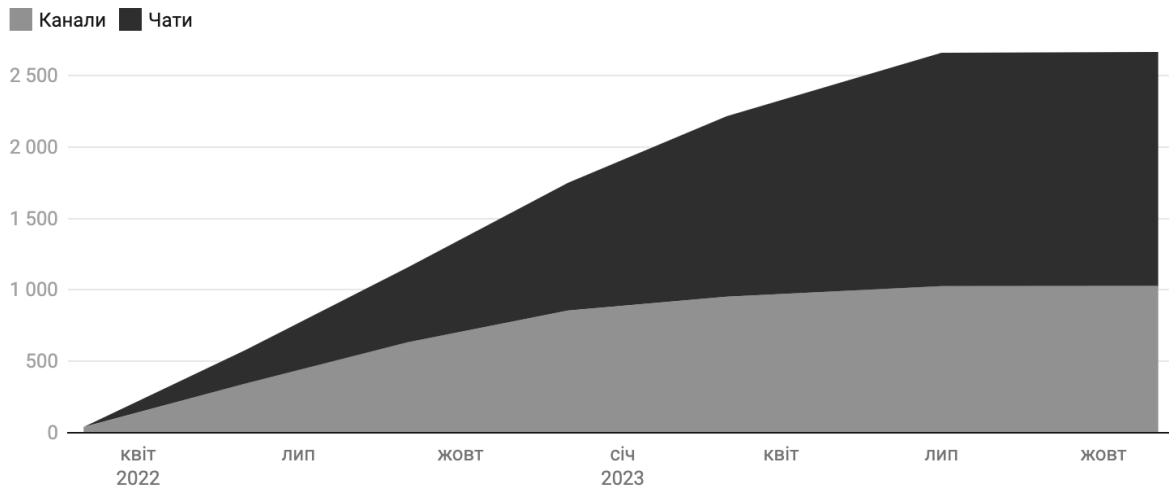
Перелік каналів і чатів у кожній колекції складається з ID та назви архівних одиниць, які увійшли до відповідної колекції.

Авдиторія колекцій є узагальненням відомостей з реєстру каналів і чатів та містить переліки типів авдиторії, які згруповані за географічною відповідністю та типами (Детальніше — в розділі [Метадані](#)).

Мови каналів і чатів колекцій архівісти/ки визначали за наявністю контенту або спілкування певною мовою. Для більшості колекцій, які географічно співвіднесені до території України, в умовах двомовного суспільства зазначено українську та російську мови. Для колекцій, які фіксують транскордонні взаємодії (Кордон, Волонтерські групи, Біженці, "Часткова" мобілізація в рф) перелік вживаних мов є значно ширшим і, переважно, відповідає державній мові країни, про яку йдеться в контексті перетину кордону чи постійного проживання. Колекція "Іноземні канали/чати про війну" представлена матеріалами англійською, французькою, німецькою, іспанською, італійською та болгарською мовами — відповідно до контенту заархівованих новинних каналів або чатів. Колекція "Люди з інвалідністю" містить повідомлення українською жестовою мовою.

Реєстри архівних одиниць та колекцій будуть доступні для користувачів після реєстрації (детальніше в розділі [Доступ](#)).

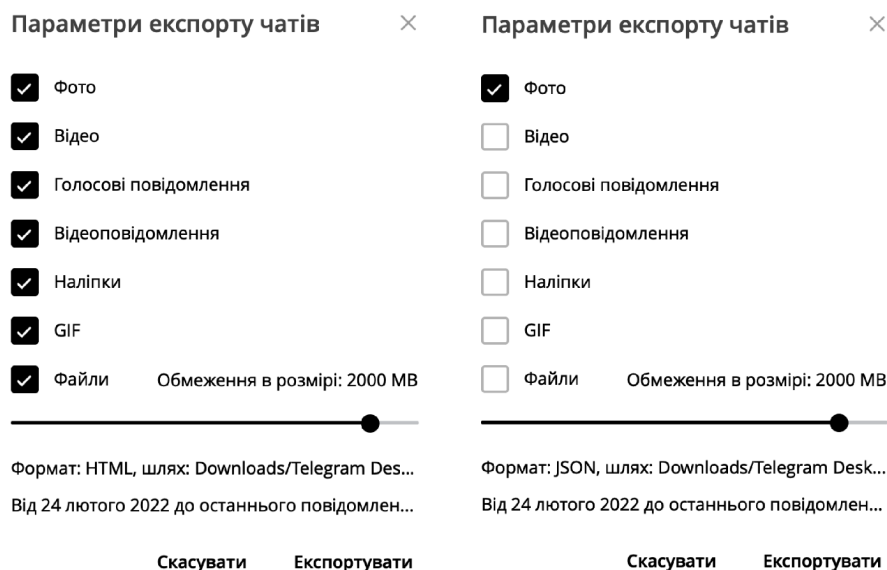
Від кількох чатів хакерів і каналів з пропагандою рф на початку березня 2022 року колекція Архіву зросла до 2711 одиниць (1048 каналів, 1651 чат і 12 чат-ботів); загальний обсяг даних — 27,8 терабайта (станом на 9 лютого 2024 року).

Зображення 20. Динаміка зростання архівних матеріалів за завантаженими каналами та чатами, інтерактивну візуалізацію можна переглянути за посиланням: <https://perma.cc/8ZYD-E8VT>

В умовах екстреного архівування, окрім основної архівної колекції матеріалів Телеграму, архівісти/ки клаптиково та подієво зберігали дані, які були поза платформою, себто з різних інших джерел. Для їхньої систематизації створено колекцію даних, які не пов'язані з Телеграм і описані окремо (детальніше в [Додатку 1](#)).

Формати файлів

Зображення 21. Параметри експорту чатів при виборі контекстного меню "Експортувати історію чату". Проілюстровано налаштування експорту, які використано при завантаженні до архіву файлів у форматах HTML (ліворуч) та JSON (праворуч).

Функція архівування є доступною за замовчуванням всім користувачам Телеграму у будь-якому каналі та чаті, якщо адміністратор з власної ініціативи не вимкнув її. Протягом всього процесу архівування ми завантажували дані вручну, адже нам бракувало експертизи та технічних рішень, аби оперативно організувати автоматичне завантаження. Цей підхід обмежив масштаби архівування, проте дозволив більш ретельно опрацювати зміст заархівованих матеріалів, а також зібрати набір даних, який відрізняється від того, що зібраний автоматично. Особливо це актуально для архівування через web crawler, яке дозволяє завантажити лише дані з телеграм-каналів і лише за короткий проміжок часу, а не увесь потік повідомлень, як це є з нашим Архівом. Сам підхід до збереження цілих послідовностей повідомлень з кожного каналу чи чату допомагає зберігати первинні дані і дає можливість відстежувати динаміку для тривалого проміжку часу.

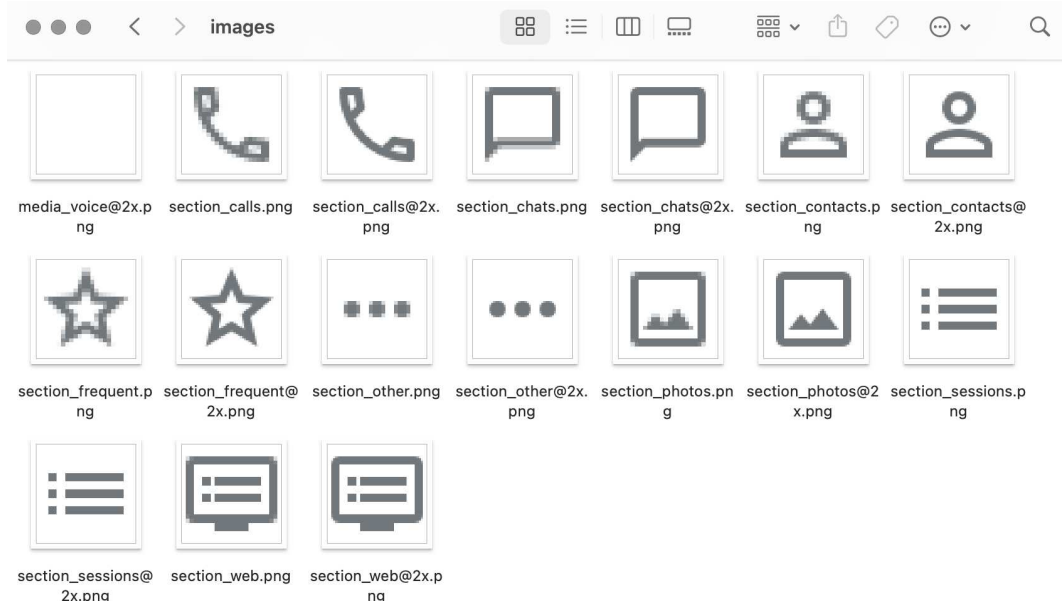
Архівні матеріали — це потоки текстових і голосових повідомлень, усі зображення, відео, наліпки, GIF та вкладені файли, збережені послідовно через певні проміжки часу у доступних до завантаження форматах HTML і JSON.

Name	Date Modified	Size	Kind
css	12 August 2022, 15:10	11 KB	Folder
files	12 August 2022, 15:11	20,4 MB	Folder
images	Today, 15:50	30 KB	Folder
js	12 August 2022, 15:10	6 KB	Folder
photos	Today, 15:51	66,5 MB	Folder
round_video_messages	Today, 15:52	45,6 MB	Folder
stickers	Today, 15:53	13,5 MB	Folder
video_files	Today, 15:53	405,4 MB	Folder
voice_messages	12 August 2022, 15:20	286 KB	Folder
messages.html	31 March 2022, 23:11	762 KB	HTML text
messages2.html	31 March 2022, 23:05	670 KB	HTML text
messages3.html	31 March 2022, 23:08	729 KB	HTML text
messages4.html	31 March 2022, 23:08	698 KB	HTML text
messages5.html	31 March 2022, 23:11	733 KB	HTML text
messages6.html	31 March 2022, 23:11	676 KB	HTML text
messages7.html	31 March 2022, 23:12	459 KB	HTML text

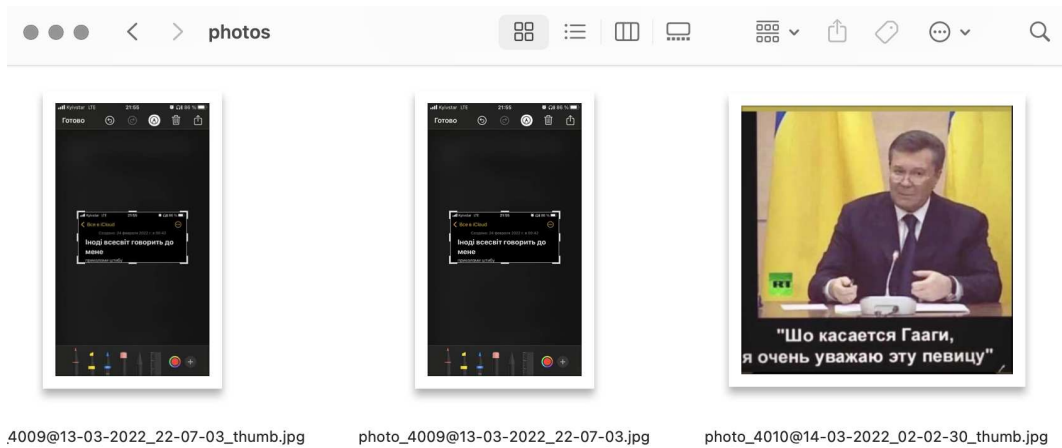
Зображення 22. Файлова структура архівних матеріалів, експортованих у форматі HTML.

Це означає, що за певний проміжок часу для кожного каналу або чату у нас є папка з відповідним HTML-файлом і папки з усіма типами контенту, які пов'язані з цим HTML-файлом:

- messages.html — власне файл з потоком повідомлень за певний проміжок часу (для чатів їх може бути декілька десятків і сотень, залежно від активності користувачів)
- js — технічний файл для підключення JavaScript коду
- css — технічний файл зі стилями відображення файлу HTML
- images — папка з технічними зображеннями - іконками у форматі .png

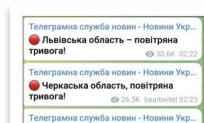
- photos — папка з вкладеними зображеннями, фото у форматі .jpeg, надісланими у стисненому форматі, а не як повнорозмірний файл

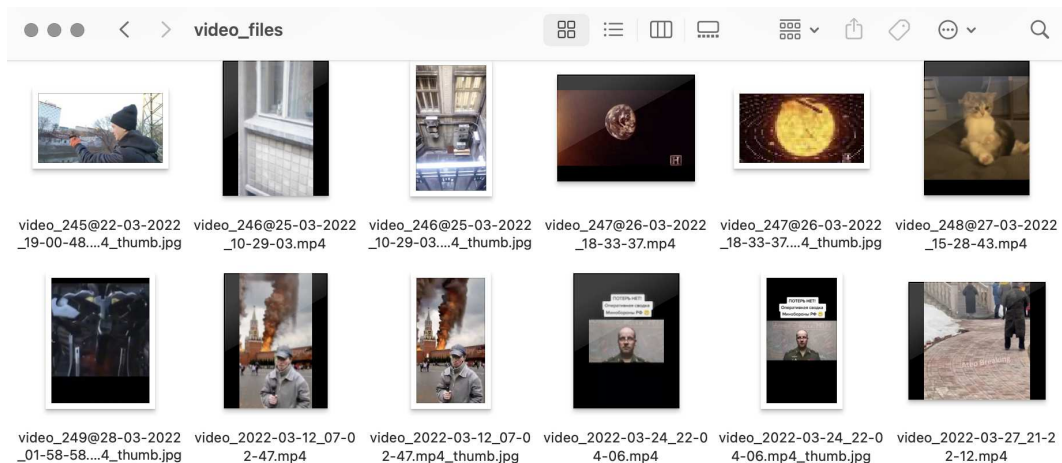
4009@13-03-2022_22-07-03_thumb.jpg

photo_4009@13-03-2022_22-07-03.jpg

photo_4010@14-03-2022_02-02-30_thumb.jpg

- video_files — папка з вкладеними відео, надісланими у стисненому форматі, GIF у форматах .mp4, .MOV і файлом їхнього передперегляду у .jpeg

video_245@22-03-2022_19-00-48...4_thumb.jpg

video_246@25-03-2022_10-29-03.mp4

video_246@25-03-2022_10-29-03...4_thumb.jpg

video_247@26-03-2022_18-33-37.mp4

video_247@26-03-2022_18-33-37...4_thumb.jpg

video_248@27-03-2022_15-28-43.mp4

video_249@28-03-2022_01-58-58...4_thumb.jpg

video_2022-03-12_07-02-47.mp4

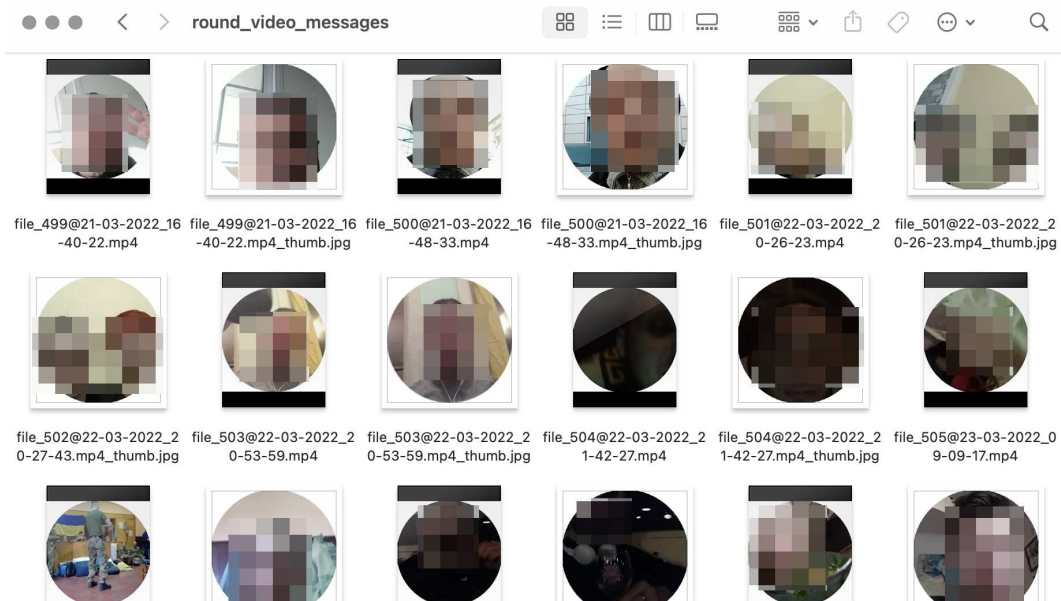
video_2022-03-12_07-02-47.mp4_thumb.jpg

video_2022-03-24_22-04-06.mp4

video_2022-03-24_22-04-06.mp4_thumb.jpg

video_2022-03-27_21-22-12.mp4

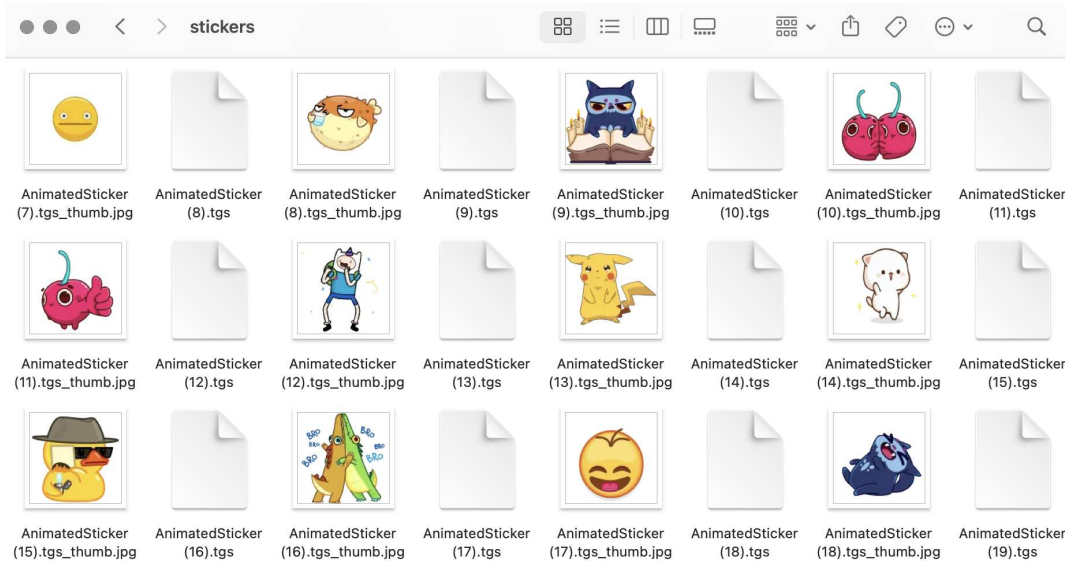
- round_video_messages — папка з відеоповідомленнями користувачів у форматі .mp4 і файлом передперегляду у .jpeg, які в інтерфейсі мають формат кола та відображені у Voice messages

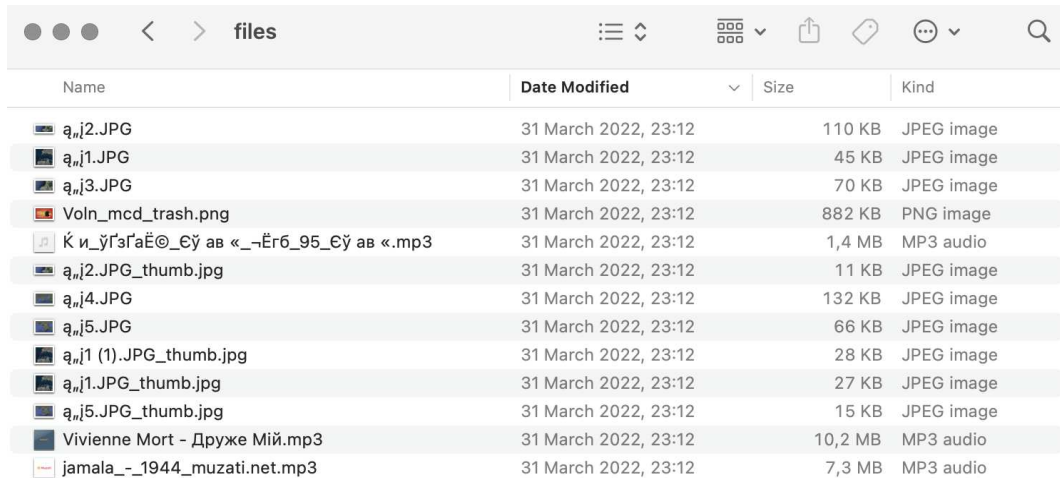
- **voice_messages** — папка з голосовими повідомленнями у форматі .Ogg, які в інтерфейсі відображені у Voice messages

Name	Date Modified	Size	Kind
audio_103@18-03-2022_17-52-30.ogg	31 March 2022, 23:20	65 KB	HTML5...io (Ogg)
audio_101@14-03-2022_19-52-42.ogg	31 March 2022, 23:20	23 KB	HTML5...io (Ogg)
audio_102@16-03-2022_11-01-25.ogg	31 March 2022, 23:20	131 KB	HTML5...io (Ogg)
audio_104@23-03-2022_20-41-27.ogg	31 March 2022, 23:20	67 KB	HTML5...io (Ogg)

- **stickers** — папка з наліпками у форматах .webp та .tgs і файлом їхнього передперегляду у .jpeg

- files — папка з вкладеними файлами у різних форматах (.pdf, .mp3, .wav, .mp4, .mov, .gif, .docx, .fb2, .zip та ін.), у т.ч. повнорозмірними зображеннями у .jpeg та .png

Name	Date Modified	Size	Kind
а_і2.JPG	31 March 2022, 23:12	110 KB	JPEG image
а_і1.JPG	31 March 2022, 23:12	45 KB	JPEG image
а_і3.JPG	31 March 2022, 23:12	70 KB	JPEG image
Voln_mcd_trash.png	31 March 2022, 23:12	882 KB	PNG image
К и_ўГзГаЁ@_Еў ав «_-Ёгб_95_Еў ав «.mp3	31 March 2022, 23:12	1,4 MB	MP3 audio
а_і2.JPG_thumb.jpg	31 March 2022, 23:12	11 KB	JPEG image
а_і4.JPG	31 March 2022, 23:12	132 KB	JPEG image
а_і5.JPG	31 March 2022, 23:12	66 KB	JPEG image
а_і1 (1).JPG_thumb.jpg	31 March 2022, 23:12	28 KB	JPEG image
а_і1.JPG_thumb.jpg	31 March 2022, 23:12	27 KB	JPEG image
а_і5.JPG_thumb.jpg	31 March 2022, 23:12	15 KB	JPEG image
Vivienne Mort - Друже Мій.mp3	31 March 2022, 23:12	10,2 MB	MP3 audio
jamala_-_1944_muzati.net.mp3	31 March 2022, 23:12	7,3 MB	MP3 audio

Рішення щодо вибору формату файлів було терміновим, оскільки потрібно було визначити формат для початку збору даних. Тож спершу ми вирішили експортувати дані лише у HTML форматі, оскільки це дозволить працювати з архівними даними не лише для машин, але насамперед для людей. Водночас HTML є базовим об'єктом для архівування вебсайтів. Зібраний у цьому форматі матеріал можливо конвертувати в інші формати та витягувати структуровані дані.

Водночас питання про вибір формату залишалось надалі актуальне. Ми консультувались з фахівцями, вивчали досвіди інших архівних ініціатив та потреби дослідників як основної цільової аудиторії Архіву. У січні 2023 року ми почали дублювати всі архівні одиниці, які існували на момент повторного архівування, та не видалили історію повідомлень за відповідні часові відтинки також і у форматі JSON. Це рішення було ухвалено у грудні 2022 року після проведення воркшопу з дослідниками.

```
{
  "name": "████████████████████",
  "type": "public_channel",
  "id": "████████████████████",
  "messages": [
    {
      "id": 1996,
      "type": "message",
      "date": "2022-02-24T07:59:05",
      "date_unixtime": "1645682345",
      "edited": "2022-02-24T07:59:08",
      "edited_unixtime": "1645682348",
      "from": "████████████████████",
      "from_id": "channel_████████████████████",
      "text": "Объявление о включении меня в санкционный список, с точки зрения своеобразный подарок ко Дню защитника Отечества, которому служу верой и пр"
    }
  ]
}
```

Зображення 23. Синтаксис і структура архівної одиниці, експортованої у форматі JSON

Такий формат краще підходить для автоматизованого аналізу і містить більш точну архівну інформацію:

- ID користувачів (навіть якщо вони змінювали своє Ім'я користувача (Username)) ("from_id": "user[...]");
- точний час публікації (незважаючи на часову зону при експорті історії повідомлень) (завдяки наявності "date_unixtime");
- час редагування публікації, якщо таке траплялося ("edited");
- обговорення в тематичних гілках організованого чату ("reply_to_message_id": - кожна тематична гілка має свій ID в кінці посилання);
- дискусії у "вшитому" чаті (публікації основного каналу матимуть позначку "from_id": "channel[..]"), а коментарі дописувачів — "reply_to_message_id":)

У форматі JSON вдалось зберегти 2487 одиниць з 2711.

Отже, більшість архівних одиниць будуть доступні для дослідників в обох форматах. З огляду на те, що завантаження архівної одиниці у HTML та у JSON навіть для одного і того ж часового проміжку не відбувалось одночасно, це дозволить простежити динаміку змін в повідомленнях для цієї архівної одиниці.

Дані геолокації користувачів не є окремим типом даних, які доступні для завантаження і відповідно не є окремо виділені в структурі Архіву. Проте кожен користувач має можливість публічно поширити геолокацію в особистому листуванні або в чаті. Такі повідомлення з геолокацією містять географічні координати (довгота та широта) конкретної локації. Це може бути інформація про місце розташування самого користувача, який опублікував таке повідомлення, або ж інше місце. Тож повідомлення-геолокації також можуть міститися в даних нашого Архіву.

Завантажені файли збережені у форматах .zip і .rar (без стиснення).

3. Доступ та етичні й правові питання

Архівування соціальних мереж є практикою, що залежить від політики конфіденційності та технічних можливостей платформ. Політика конфіденційності Телеграму все ще залишається відносно ліберальною у визначенні межі між публічними та приватними даними. Платформа не надає доступу до таких даних як номери телефонів чи IP-адреси користувачів, що дозволяє користувачам зберігати приватність та анонімність. Окрім того, існує окрема можливість створювати так звані секретні (peer-to-peer) чати, переписка з яких зберігається лише на пристроях самих користувачів, а також можна налаштувати автовидалення повідомлень. Втім, у більшості випадків експорт вмісту чатів і каналів — історії спілкування користувачів — за замовчуванням доступний будь-кому для завантаження ("Політика конфіденційності Телеграму", 2018). Водночас адміністрація платформи, на відміну від інших платформ, не надто прискіпливо, або й зовсім мінімально модерує свій контент.

Це вимагає від самого Архіву більш ретельного визначення рівня сенситивності завантажених даних, а також можливостей доступу до них. З огляду на це, матеріали Архіву залишаються недоступними для використання з моменту його створення. Триває робота над врегулюванням інфраструктури доступу.

Пріоритетом для нас є максимальне збереження цілісності архівних одиниць, що є невід'ємною складовою достовірності Архіву як джерела. Тож будь-яке втручання у вміст завантажених матеріалів, їхня зміна чи видалення сенситивних даних є неможливим. Натомість наші зусилля спрямовані на якомога точніше маркування різних видів чутливого контенту, а також створення безпечного механізму доступу до архівних матеріалів.

Ми архівуємо лише публічні канали та чати, до яких можна вільно приєднатися. З моменту публікації повідомлень в таких каналах та чатах, ці дані стають публічними та доступними для архівування, що не порушує законодавства про авторські права чи персональні дані або ж політику приватності самої платформи.

Втім доступ до цих колекцій Архіву для третіх сторін супроводжує низка етичних обмежень, які ми намагаємось врахувати в нашій розробці. Доступ до

архівних матеріалів у майбутньому матиме низку обмежень (реєстрація з вказанням персональних даних, інституційної афіліації, укладення угоди про анонімізацію та нерозголошення, декларація мети використання даних тощо). Водночас частина архівних матеріалів залишатиметься недоступною для дослідників на невизначений термін, але щонайменше до завершення воєнного стану. Для цього ми промаркували архівні одиниці за трьома рівнями чутливості. Водночас як і принципи визначення рівнів чутливості, так і приналежність архівної одиниці до тієї чи іншої категорії переглядатимемо регулярно.

Рівні чутливості

З огляду на безпекові ризики та етичну відповідальність за подальше використання наявних у Архіві персональних даних, команда Архіву працює над визначенням рівня чутливості та відповідного маркування контенту. Зображення мертвих і понівечених тіл, а також сцен жорстокості наскрізно наявні в матеріалах Архіву, тож попередження про графічні матеріали, які можуть шокувати або викликати негативні емоції, стосується Архіву в цілому.

Ключовим принципом для визначення рівнів чутливості стали наявність і тип персональних даних, що можуть порушувати право на приватність або загрожувати безпеці окремих осіб.

У виняткових випадках ми мали змогу переглянути увесь вміст заархівованих повідомлень, переконатись у відсутності чи наявності чутливих даних та оцінити характер джерела. Утім, для більшості випадків таке рішення про маркування рівня чутливості ухвалено на основі побіжного аналізу повідомлень за окремі проміжки часу. В таких випадках ми не можемо виключити поодинокі повідомлення, які потребують додаткового маркування.

Оскільки немає можливості перевірити увесь вміст заархівованих повідомлень, рівень чутливості визначено передусім за низкою структурних ознак (тип каналу чи чату) та оцінкою джерела (тематика, географія, декларована мета створення тощо). Усі заархівовані матеріали розділені на три категорії залежно від рівня чутливості даних: помірно чутливі, чутливі, особливо чутливі.

ПОМІРНО ЧУТЛИВІ ДАНІ

- публічна інформація
- ЗМІ, офіційні джерела
- персональні блоги чи тематичні канали (гумор, мистецтво, аналітика)

ЧУТЛИВІ ДАНІ

- контент 18+
- персональні дані
- пропаганда
- канали ТОТ без загрози безпеці

ОСОБЛИВО ЧУТЛИВІ ДАНІ

- бази даних, списки
- чати ТОТ
- чутлива військова інформація
- нелегальні практики

Зображення **24**. Рівні чутливості архівних матеріалів.

Особливо чутливі дані (1170 одиниць: 324 канали, 846 чатів)

Це матеріали, доступ до яких буде повністю закрито на невизначений термін. Такий принцип застосовано щонайменше на час, поки триватимуть бойові дії. Водночас Архів буде проводити регулярний перегляд рівнів чутливості, тож доступ до певних матеріалів з часом може змінюватись.

Головний принцип, за яким ми визначаємо рівень чутливості — це публікація персональних даних та інформації, яка може загрожувати особистій безпеці цивільних та військових. Такі архівні одиниці поміщені до категорії особливо чутливих.

Переважну більшість матеріалів з закритим доступом становлять чати де-/окупованих територій. Це, ймовірно, найбільш цінні джерела свідчень про різні аспекти повсякдення, нову воєнну реальність, досвіди та настрої населення окупованих територій. Чати населених пунктів, блоги мешканців, чати для продажу товарів, пошуку перевізників, чати для чоловіків призовного віку та родичів мобілізованих у ордло, чати біженців з цих територій до РФ, навіть чати для пошуку зниклих у зоні окупації тварин. Попри дослідницьку вагу та відкритий доступ першоджерел в Телеграмі, зібрані в нашому Архіві подібні матеріали будуть недоступні щонайменше до закінчення бойових дій. Публікації в таких чатах створюють додаткові ризики для осіб, які перебувають в окупації та їхніх близьких зважаючи на можливість ідентифікації та відстеження осіб за персональними даними та їхнього подальшого переслідування за політичні переконання.

До особливо чутливих належать архівні одиниці, публікація яких становить загрозу особистій безпеці (канали для пошуку зниклих безвісти, евакуйованих, де цілеспрямовано опубліковано повні відомості про осіб — імена, дати народження, адреси); канали, в яких публікують "бази даних колаборантів" та звинувачення у злочинах проти основ національної безпеки; канали, що

систематично публікують чутливий аудіовізуальний контент та персональні дані про загиблих військових.

Чати з даними, які у будь-який імовірний спосіб можуть бути дотичні до перебігу бойових дій, процесів обміну військовополоненими, особистої безпеки військових не будуть опубліковані. Це публічні канали і чати, пов'язані з військовополоненими та зниклими військовими, їхнім пошуком, в яких згадують їхні позивні, позиції, підрозділи; це неофіційні чати військових формувань, в яких є свідчення з певних ділянок фронту, обговорення побуту військових, проблем забезпечення, конфліктів з командуванням, чати юридичних консультацій для військових, військові блоги з рефлексіями учасників бойових дій, які можуть відрізнитись від офіційної позиції. Сюди ж належать також проросійські чати, які поширюють координати української стратегічної інфраструктури, інформацію про наслідки влучань — все, що може бути кваліфіковане чинним законодавством як несанкціоноване поширення інформації в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

До особливо чутливих даних належать чати з контентом, пов'язаним з дітьми — спілкування матерів, де публікують фото, що дозволяють персональну ідентифікацію неповнолітніх; чати з інформацією про дітей з окупованих територій, які потребують усиновлення; контент, імовірно, створений дітьми (чати з аудиторією шкільного віку — чати шкіл з відео та аудіо повідомленнями).

Особливо чутливі дані містять канали і чати, контент яких ймовірно пов'язаний з нелегальними практиками. Перед Архівом не може стояти завдання кваліфікувати легальність чи нелегальність таких практик, втім зібрані матеріали можуть містити особливо чутливі дані. Переважно це канали і чати, в яких обговорюється уникнення мобілізації, а також всі практики, які самі користувачі кваліфікують як шахрайські (чорні списки зі скріншотами листувань, контактами, персональними даними "шахраїв" — перевізників, орендодавців, продавців товарів, надавачів послуг).

Чутливі дані (1190 одиниць: 387 каналів, 802 чати, 1 чат-бот)

До категорії чутливих даних належать практично всі чати, при умові, якщо вони не містять особливо чутливу інформацію. Це найбільша за обсягом категорія Архіву.

Попри те, що демонстрація персональних даних не є основною метою для більшості чатів, користувачі можуть вільно публікувати фінансову інформацію, контактні дані приватних осіб, інформацію про стан здоров'я чи соціальний статус особи, дані про особисті обставини та пережиті досвіди, за якими можливо ідентифікувати особу, або такі, які можуть нашкодити особі. Правила платформи Телеграм де-факто не обмежують користувачів в публікації матеріалів. Архівісти/ки не мають можливості перевірити усі повідомлення заархівованих чатів і переконатись у відсутності персональних даних, тому чати за замовчуванням визначено як категорію, що може містити персональні дані.

Тематичний спектр чатів, які можна віднести до категорії з чутливими даними, доволі широкий, тому ми згадаємо лише деякі з них (більше про тематичний спектр в розділі [Колекції](#)):

- локальні чати тилових регіонів, або регіонів, які не були і не є окупованими;
- професійні чати, де користувачі обговорюють проблеми комунальних послуг, надання телекомунікаційних послуг;
- економічні чати, де користувачі тилових регіонів публікують свої комерційні оголошення тощо.

До категорії чутливих даних також потрапляють і деякі категорії каналів:

- канали, що містять велику кількість особистих даних, але при цьому потенційно не публікують інформацію, яку можна віднести до особливо чутливих даних (дивись розділ Особливо чутливі дані). До таких каналів можна віднести деякі канали з купівлі/продажу, які публікують велику кількість особистих даних в оголошеннях (адреси будинків, номери телефонів, імена продавців тощо);
- всі канали з окупованих територій (якщо вони не містять особливо чутливої інформації — як, наприклад, канали зі списками особистих даних колаборантів) та канали пропагандистів. Як і у випадку чатів, немає змоги перевірити, чи в цих каналах не трапляються випадки публікації особливо чутливої інформації. Тому було ухвалено рішення помістити всі пропагандистські канали до категорії з чутливими даними. Натомість інші канали переважно розміщені у категорії з помірно чутливими даними.

Помірно чутливі дані (348 одиниць: 337 каналів, 11 чат-ботів)

Це архівні одиниці, де ймовірність натрапити на персональні дані, чутливий контент, що порушує право на приватність, ми оцінюємо як найнижчу.

До помірно чутливих даних належать канали та боти, але не належать чати, в яких публікувати контент може будь-хто з користувачів. Навіть попри модерацію адміністраторів, в чатах можуть бути опубліковані різні персональні дані. Тому всі чати ми трактуємо як чутливі або особливо чутливі дані.

До помірно чутливих даних насамперед потрапляють телеграм-канали офіційних та публічних осіб чи організацій. В офіційних каналах є публічна інформація, узгоджена з позицією влади та військового командування. Імовірність порушення законодавства України та етичних норм у таких каналах є низькою.

Помірно чутливими даними ми можемо вважати канали ЗМІ, які є зареєстрованими згідно із законом України "Про медіа", що накладає на них додаткові обмеження на публікацію чутливих даних. Частина ЗМІ розглядають телеграм-канал як допоміжний канал комунікації, тоді значну кількість контенту на каналі становлять посилання на основні канали комунікації.

Авторські блоги, канали аналітичного, культурного, суспільно-політичного, гумористичного змісту, в яких не було помічено публікацій персональних даних, віднесені до категорії помірно чутливих.

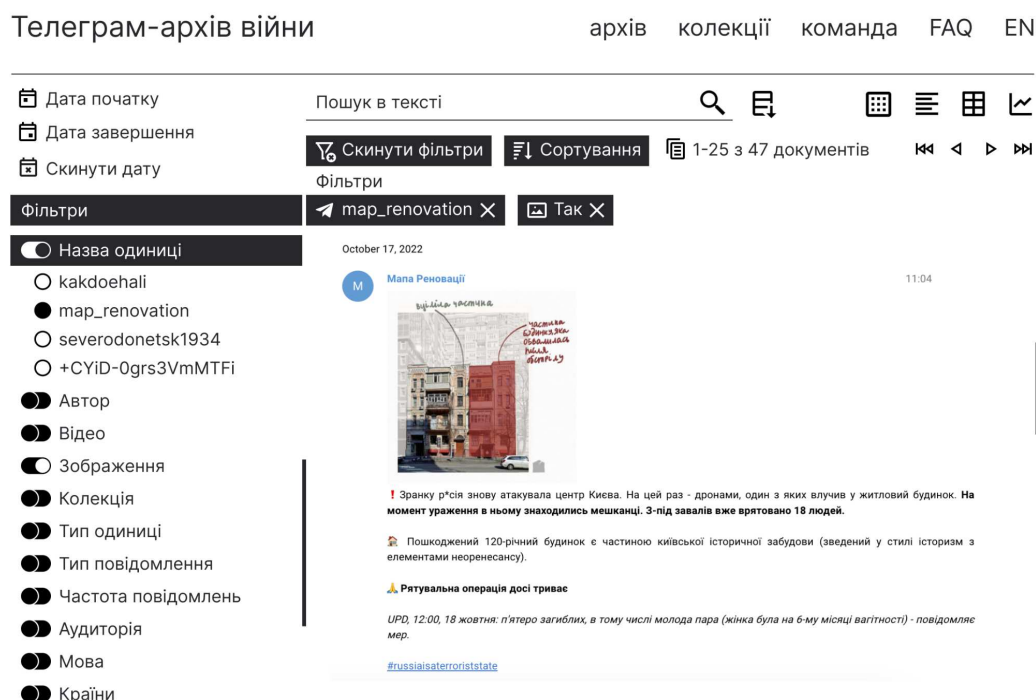
Доступ

Доступ третіх сторін до Архіву (або окремих його частин) буде можливий лише після попередньої реєстрації, окреслення намірів його використання та підписання угоди, яка зобов'язує дослідника передусім анонімізувати персональні дані, якщо виникне необхідність публікації чутливого контенту. Водночас архівні одиниці можуть містити матеріали, захищені авторським правом. Їхнє використання з колекцій Архіву окреслене законодавством про авторські права.

Практично із самого початку роботи до Архіву почали надходити запити на доступ до матеріалів від дослідників, журналістів та митців (дослідження міграції, інтернет-мемів, пропагандистських нарративів, гендерно зумовлені досвіди війни чи пошук свідчень про воєнні злочини тощо). Утім, з огляду на окреслені виклики, безпосередній доступ до архівних матеріалів на разі

неможливий. Тож команда Архіву розробляє можливі формати доступу залежно від потреб та рівня чутливості даних: користувацький інтерфейс для перегляду текстових та медіа повідомлень, запити на доступ до сирих даних, робітні доступу спільно для архівістів та дослідників.

Проблема доступу та роботи з чутливими даними стала темою низки презентацій та семінарів, пов'язаних з Архівом. Одна з таких робітень "[Russia's War in Ukraine: Interdisciplinary Data Sprint with Telegram Archives](#)" відбулась 16-18 грудня 2022 року та була організована у рамках співпраці між Мігле Барейките (Miglè Bareikytė), Ярден Скоп (Yarden Skop) (SFB Media of Cooperation at the University of Siegen) та Тарасом Назаруком (Центр міської історії). Під час робітні команда архівістів представила для міждисциплінарної групи дослідників контекст створення Архіву, а також ключові методологічні та етичні виклики щодо удоступнення архівних одиниць для дослідження. Обговорення цих викликів відбувалось на основі спеціально підготовленого тестового набору даних. Спільний доступ та робота з тестовими даними відбувалась через прототип аплікації, розробленої у співпраці з TGSearch.

Зображення 25. Прототип майбутнього інтерфейсу для роботи з Архівом.

Аплікація дає можливість навігувати матеріалами Архіву за допомогою наборів фільтрів на основі метаданих, текстового пошуку та визначення часових проміжків. За підсумками цієї робітні прототип інструменту допрацьовують для того, щоб уникнути технічних помилок та покращити функціонування.

Вдосконалена версія інструменту стане одним із основних способів роботи з доступною частиною Архіву.

Додатково для користувачів Архіву буде надано доступ до реєстру каналів і чатів та реєстру колекцій, що дасть змогу дослідникам ознайомлюватись зі створеними метаданими архівних одиниць і працювати з ними. Механізм доступу до сирих даних Архіву поки що не розроблено. Якщо траплятимуться такі запити, то можливість доступу розглядатимемо індивідуально.

Починаючи з листопада 2023 року, робота над створенням формату доступу для колективної роботи архівістів та дослідників є частиною PhD дослідження Тараса Назарука в рамках дослідницької групи NFG 026 "Digital Stories of Violence in the 21st Century. Participatory War Publics and Autobiographative in Russia, Belarus and Ukraine" у FernUniversität in Hagen.

4. Публікації та презентації

Академічні публікації про Архів та за матеріалами Архіву:

Bareikytė M., Nazaruk T., Skop Y., Martin A., Makhortykh M. (2024) How should platforms be archived? On sustainable use practices of a Telegram Archive to study Russia's war against Ukraine (accepted, *Media, Culture & Society*)

Nazaruk, T. (2022). Subscribe and Follow. Telegram and Responsive Archiving the War in Ukraine. *Sociologica*, 16(2), 217–226. <https://doi.org/10.6092/issn.1971-8853/15339>

Shumylovych B., Makhanets O., Nazaruk T., Otrishchenko N., Brunow D. (2022) Preserving the now! Mediating memories and archiving experiences in Ukraine. *NECSUS_European Journal of Media Studies*, Jg. 11, Nr. 2, S. 126-149. <http://dx.doi.org/10.25969/mediarep/19171>.

Участь в семінарах, робітнях, конференціях:

- [Preserving the Now! Mediating memories and archiving experiences in Ukraine](#), NECS, 09.03.2022
- [Preserving the Now! Emergency Web Archiving as a Way to Survive and Resist the War in Ukraine](#), University of Giessen, 03.05.2022
- [Memory Under Fire. Archiving and Data Practices during War](#), University of Siegen, 23.05.2022
- Witnessing the Now, workshop by German Historical Institute Warsaw, 27.05.2022
- [IIPC Webinar: Web Archiving the War in Ukraine](#), 31.08.2022
- On the Telegram Archive of War at "Migration, Mobility and Displacement in the Black Sea Region", *Annual Conference of the Center for Governance and Culture in Europe at the University of St. Gallen*, Tbilisi, 13.09.2022
- On the Telegram Archive of War at "[Documenting the War. Past and Present](#)", *European Holocaust Research Infrastructure, Center for Urban History, online*, 06.10.2022

- [Documenting War Experiences: Oral Testimonies and Social Media Archives in Ukraine](#) at the event series "Russia's War on Ukraine in Historical Perspective", *George Mason University*, 31.10.2022
- "[Russia's War in Ukraine](#)" – Interdisciplinary Data Sprint with Telegram, *The University of Siegen and Center for Urban History*, 16-18.12.2022
- Дискусійна програма "[Пам'ять війни](#)", Центр сучасної культури у Дніпрі, 7.12.2022
- "Telegram Archive of the War in Ukraine. Collecting Stories by Extracting Data", "*How to Document the Present: Oral History and Memory of the War*" Winter School, *University of Insubria – Centre for Research on Minorities and University of New Europe (UNE)*, 24.01.2023
- A Year of Archiving the War: From Emergency Response to a Challenge of Sustainability, symposium "*Languages of War: Interpretive Knowledge and Debates on the Perspectives of the War in Ukraine*", *Gießener Zentrum Östliches Europa Justus-Liebig-Universität Gießen*, 22.02.2023
- Телеграм-архів війни. Документування нової реальності. Семінар "Війна: практики документування/архівування цифрового простору" Інститут архівної справи та документознавства, 16.10.2023
- "Telegram Archive of the War: Sources to Unfold Wartime Reality", 10. MuseumDigit Conference, *Hungarian National Museum*, 22.11.2023

У червні-липні 2023 року з ініціативи Бернського університету у співпраці з Центром міської історії та Цюрихським університетом була проведена [серія онлайн-семінарів](#) та обговорення теоретичних, методологічних і практичних аспектів архівування соціальних мереж. Промовці: Джефф Дойч (Mnemonic / Сирійський архів), Сара Дей Томсон (Единбурзький університет), Нільс Брюггер (Орхуський університет).

Згадки в медіа

- [Emergency Archiving in Ukraine. Historical Research in Times of War](#) (ZZF Podcast, April 13, 2022)

- [Ukrainische Historiker dokumentieren den Krieg](#) (Deutschlandfunk Kultur, April 20, 2022)
- [En Ukraine, "le réseau Telegram peut être plus rapide que les bombes"](#) (Mediapart.fr, May 6, 2022)
- MayDay Magazine (May 9, 2022, друк)
- ["Ми боремося за збереження пам'яті"](#) (Детектор медіа, May 20, 2023)
- [Web Archiving the War in Ukraine](#) (International Internet Preservation Consortium Blog, July 21, 2022)
- [Social Media als Faktor im Ukraine-Krieg](#) (ORF Topos, February 19, 2023)
- [Ukrainians' Google Searches Reveal a Year of Fear—and Hope](#) (Wired, March 14, 2023)
- [Ausgelöschte Erinnerung](#) (Frankfurter Allgemeine Zeitung, November 23, 2023)

5. Подяки

Ми вдячні, що нас безпосередньо та опосередковано підтримали, надавали нам цінні поради та рекомендації: Олексій Чеботарьов (University of Vienna, University of St.Gallen), Міґле Барейкіте (European University Viadrina in Frankfurt (Oder), Ярден Скоп, Александр Мартін (University of Siegen), Микола Махортих та Ані Баґумян (University of Bern), Нільс Брюґґер (Aarhus University, NetLab), Джеф Дойч (Mnemonic), Сара Дей Томсон (University of Edinburgh), Андерс Кліндт Марвол (Netarkivet), Ольга Головня та учасники мережі International Internet Preservation Consortium, Себастьян Майсторовіч та ініціатива SUCHO, Фелікс Акерман (FernUniversität in Hagen), Марцін Вільковські (Centrum Kompetencji Cyfrowych UW), Герт Ловінк (Institute of Network Cultures) Марк Тютерс, Стейн Петерс (Digital Methods Initiative, University of Amsterdam), Мацей Мариль (Centrum Humanistyki Cyfrowej Instytutu Badań Literackich PAN), Марія Драбчик (Centrum Cyfrowe), Ед Полле (Europeana), Валері Шафер, Ларс Вінеке (C2DH, University of Luxembourg), Антон Міщук, Максим Демиденко (War Archive, Infoscope), Сергій Мовчан (УГСПЛ), Євген Ворожейкін (Національний університет імені Драгоманова), а також усі колеги із Центру міської історії.

Фінансова підтримка: Центр урядування та культури в Європі (Університет Ст. Галлена) (2022-2024), NEP4DISSENT (2022).

Архів братиме участь у 2024-2025 роках в проєкті "War Sensing" під координацією Miglė Vareikytė в рамках Collaborative Research Center 1187 "Media of Cooperation" (University of Siegen), funded by the German Research Foundation; а також "Documenting Russia's war against Ukraine: The challenges of

living archives for historical knowledge production”, funded by Leibniz Collaborative Excellence funding programme.

Інфраструктурна підтримка: Save the Ukraine Monuments (4CH Project), C2DH, Archive-It, SUCHO, Amazon Web Services.

6. Бібліографія

1. Chambers S., Birkholz J., Geeraert F., Pranger J., Messens F., Lieber S., Mechant P., Michel A. & Vlassenroot E. (2021), BESOCIAL: final report Work Package 1 an international review of social media archiving initiatives.
2. Der Spiegel, 2022
3. Ghasiya P., & Sasahara K. (2023). Messaging strategies of Ukraine and Russia on Telegram during the 2022 Russian invasion of Ukraine. First Monday, 28(8). <https://doi.org/10.5210/fm.v28i8.12873>
4. Lazaruk K. (2022). Bunk Debunkers: Warfakes as Russian War Participatory Propaganda. Institute of Network Cultures, 5 April. <https://networkcultures.org/blog/2022/04/05/bunk-debunkers-warfakes-as-russian-war-participatory-propaganda/>
5. Loucaides D, The Kremlin Has Entered the Chat, Wired, February 2, 2023. <https://www.wired.com/story/the-kremlin-has-entered-the-chat/>
6. Marechal N.. “From Russia With Crypto: A Political History of Telegram.” FOCI @ USENIX Security Symposium (2018). <https://www.usenix.org/conference/foci18/presentation/marechal>
7. Maschmeyer L., Abrahams A., Pomerantsev P., Yermolenko V. (2023) Donetsk don't tell – ‘hybrid war’ in Ukraine and the limits of social media influence operations, Journal of Information Technology & Politics, DOI: 10.1080/19331681.2023.2211969
8. Mikhailidi K. (2023). Debunking of fake news in Telegram in 2022: comparative study (Doctoral dissertation).
9. Опора (2023) Медіаспоживання українців: другий рік повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. Опора survey, 10 June.
10. ОПОРА Survey. (2022). Media Consumption of Ukrainians in a Full-Scale War. https://opora.ua/report/polit_ad/24068-mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori
11. Plakhta D.. "TELEGRAM AS A TOOL FOR POLITICAL INFLUENCE AND MANIPULATION." TV AND RADIO JOURNALISM. 2020. Issue 19. P. 88–94 (2020).
12. Yuskiv B, Karpchuk N., and Pelekh O. "The Structure of Strategic Communications during the War: the Case-Study of the Telegram Channel Insider Ukraine." Politologija 107.3 (2022): 90-119.

13. „Russia’s War in Ukraine“ – Interdisciplinary Data Sprint with Telegram. CRC Media of Cooperation, University of Siegen & Center for Urban History, Lviv: <https://www.mediacoop.uni-siegen.de/de/veranstaltungen/russias-war-in-ukraine-interdisciplinary-data-sprint-with-telegram/>

Додаток 1

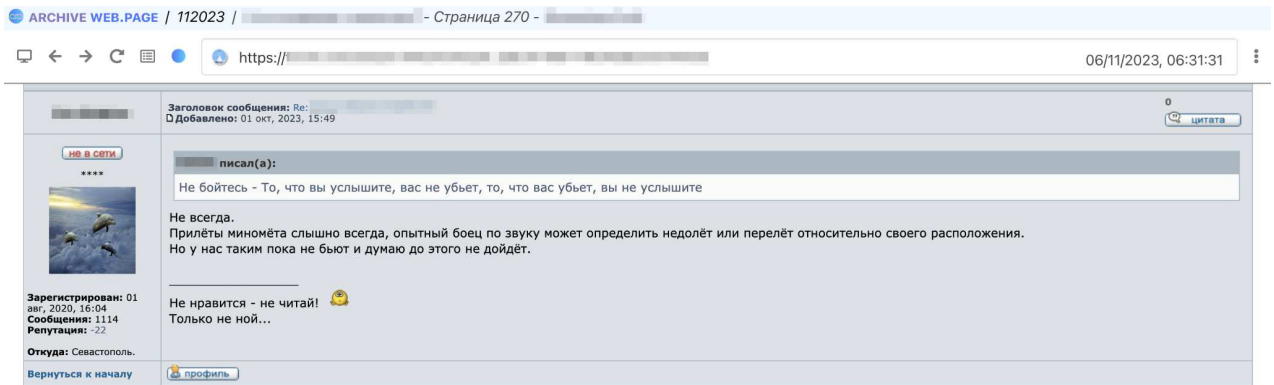
Архівні матеріали, збережені поза платформою Телеграм

Архів містить додаткові цифрові матеріали, пов'язані з тематичними фокусами основної колекції, але зібрані з різних ресурсів і джерел поза платформою — міських форумів, новинних вебсайтів і локального радіо. Це супутні до основного Архіву колекції, яким властива подієвість та тематична вибірковість. Ці матеріали описано в окремому внутрішньому реєстрі, їхній загальний обсяг — 66,7 ГБ.

У процесі створення Архіву окремих регіонів (зокрема, тимчасово окупованого Криму та Севастополя) було помічено популярність інших платформ поза Телеграмом, а саме ВКонтакте та міські форуми. Тому, для більш повного збереження свідчень про рецепцію "СВО", а згодом і війни серед мешканців півострова, також наслідків санкцій та військових втрат, було заархівовано тематичні гілки на форумах та, точково, обговорення під постами на сторінках спільнот ВКонтакте.

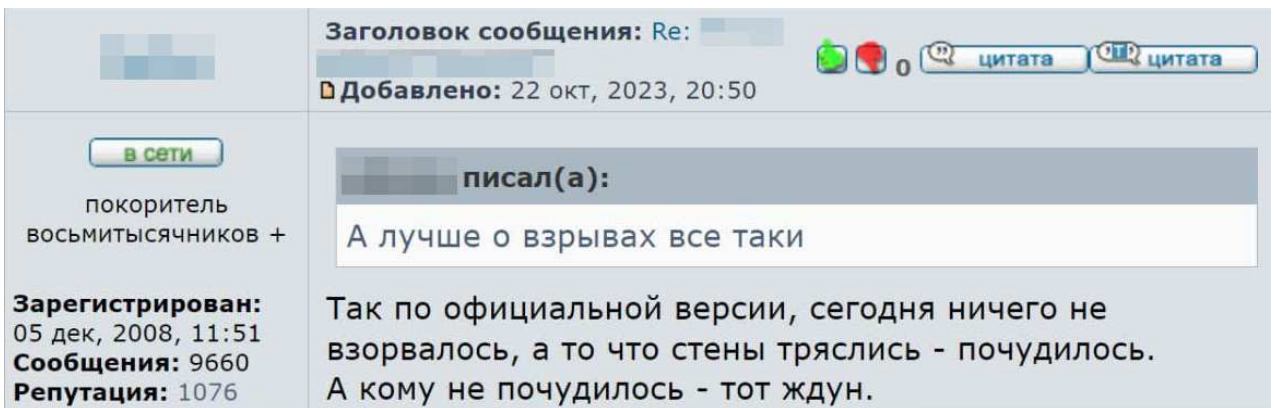
Міські форуми

Брак висвітлення цінних для Архіву тем (новини флоту РФ, наслідки економічних санкцій для життя мешканців півострова) вдалось вирішити через архівування тем міського форуму Севастополя — популярного ресурсу для дискусій про різні аспекти міського життя, поєднаних з обговореннями на політичну та воєнну тематику (з фокусом на ЧФ РФ, бази якого розташовані у більшості бухт міста). У його гілках можна прослідкувати локальні панічні настрої після атак безпілотників та звуків вибухів, ставлення до "спецоперації" та її економічних наслідків, наростання сумнівів в її доцільності.

Зображення 1. Обговорення в темі на міському форумі тимчасово окупованого Севастополя, збережене за допомогою розширення ArchiveWeb.page

Комунікація на форумі має високий рівень модерації та ранжування користувачів за репутацією, а також санкції за висловлення непопулярних або протилежних пропаганді РФ думок. Зокрема, у збережених гілках трапляються профілі з позначкою "Забанений: безстроково", "Забанений до [певної дати]", що є свідченням їхнього блокування за IP-адресою або видалення з Форуму. Деякі повідомлення, які видалили модератори до моменту збереження, у Архіві зафіксовано у скріншотах (формат .png та "_deleted" у назві). Подекуди користувачі самостійно видаляють вміст своїх повідомлень, замінюючи висловлену позицію на "":

Зображення 2. Скріншот повідомлення, видаленого з гілки "Что за взрывы странные?" форуму sevastopol.info.

Форуми можуть слугувати додатковим джерелом для дослідження пропагандистських дискурсів і конспірологій, поширених у політичних дискусіях проросійського населення підконтрольних і тимчасово окупованих територій. Зокрема, було збережено гілку обговорень "СВО" Севастопольського політфоруму.

На окрему увагу заслуговує популярний серед користувачів форумів засіб додаткової самоідентифікації — підпис (текст, який автоматично додається до

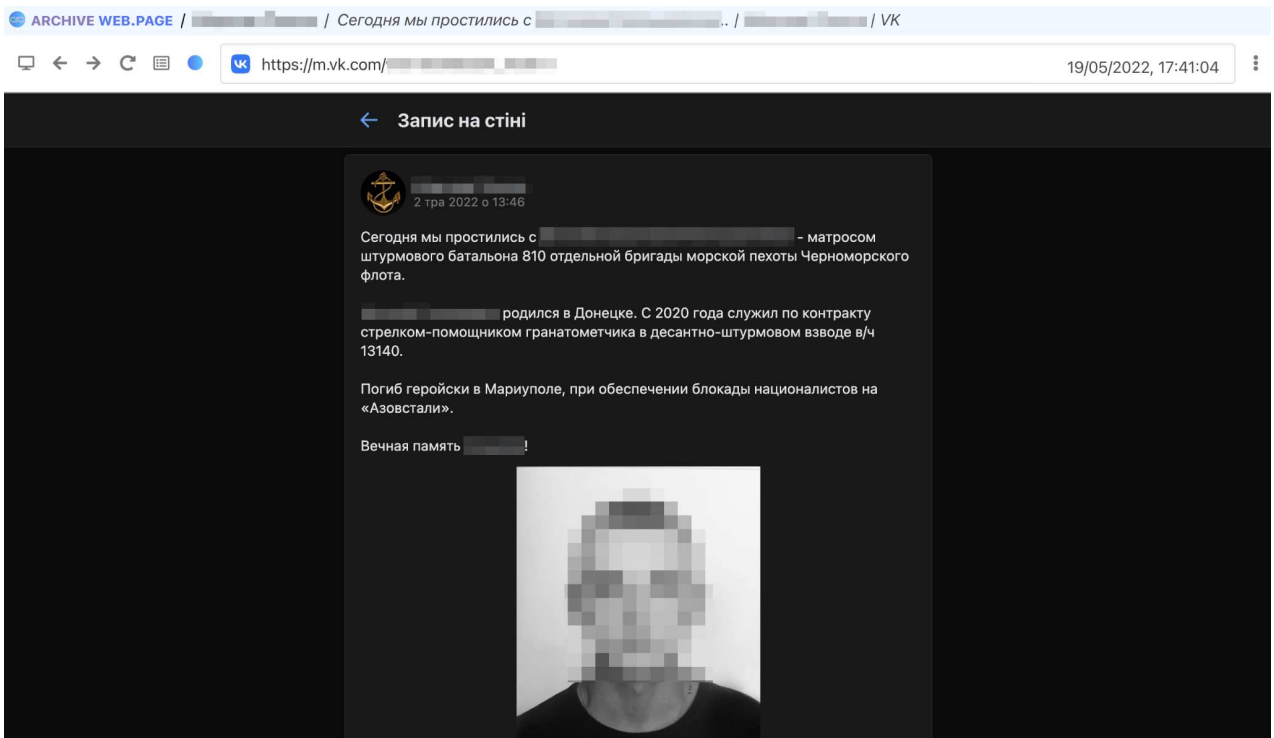
повідомлень, якщо його вказано у профілі користувача). Під час війни він є місцем демонстрації провладної шовіністичної позиції.

Зображення 3. Підписи під повідомленнями користувачів Севастопольського політфорума.

Тематичні гілки форумів заархівовано за допомогою ArchiveWeb.page у форматі .wasz. і названо у форматі "Назва гілки_адреса ресурсу_дати збереження".

Коментарі під публікаціями в мережі ВКонтакте дозволили охопити теми впливу війни на економіку, туристичні потоки на півострові, особисту фінансову безпеку, зафіксувати втрати серед військових чф рф.

Зображення 4. Публікація у спільноті ВКонтакте про загиблого під час блокади "Азовстали" матроса чф рф, збережена за допомогою розширення ArchiveWeb.page

В Архіві ці матеріали збережено тематичними збірками постів у форматі .wacz і частково, у випадках посторінкового збереження, у Wayback Machine.

Радіоефіри станції 105.2

Архів містить записи радіоефірів захопленої російськими військами радіостанції 105.2 (до того — Авторадіо Мелітополь). Було заархівовано 5 файлів у форматі .m4a за періоди 19.03.2022, 20.03.2022, 21.03.2022 та 23.03.2022. У зазначені дати було здійснено запис фрагментів радіоефіру загальним хронометражем 00:49:46 (цілодобова фіксація була неможлива з технічних причин) та обсягом 91,8 Мб. Метадані аудіозаписів — це дата створення аудіозапису, хронометраж файлу та короткий опис змісту аудіофайлу. Тематичний вміст записів: російська пропаганда, різноманітні оголошення, музика, "інтерв'ю" тощо.

Локальні новинні веб-сайти

Додатково у колекціях Archive-It було збережено веб-сайти новинних медіа міст України (Бердянськ, Чернігів, Попасна, Гадяч) та ресурсів, присвячених культурній спадщині. Їх також збережено на сервері Архіву у форматі .gz Archive.

The screenshot shows the Archive-IT website interface. At the top, there are navigation links: HOME, EXPLORE, LEARN MORE, and CONTACT US. A tagline reads: "The leading web archiving service for collecting and accessing cultural heritage on the web. Built at the Internet Archive." The breadcrumb trail is: Explore >> Center for Urban History of East Central Europe >> War in Ukraine.

The main collection header is "War in Ukraine", collected by "Center for Urban History of East Central Europe". It was archived since September 2022 and has no description. Below this is a "Narrow Your Results" section with a search bar and filters for "Group" and "Language".

The "Group" filter shows a list of locations: Berdiansk (6), Chernihiv (12), Chytomo (3), Energodar (3), Evacuation.City (12), Hadiach (11), Heritage/culture (41), Mena (1), Popasna (12), Reportage (19), and Volnovakha (5). The "Language" filter shows English (1) and Ukrainian (1).

The search results section shows "Page 1 of 2 (129 Total Results)". The first result is for "Center for Urban History of East Central Europe" with the URL <http://lvivcenter.org/>. It notes "No captures found for this URL" and lists the language as "ukrainian, english". The second result is for an article on AP News: https://apnews.com/article/russia-ukraine-travel-europe-art-museums-museums-768ce266673b85965edc8367c2257370?fbclid=IwAR39yucPfsTIsIlgSHjUfYIM4AM3CKr32goe-_MXAISpKujExzomQTomusQ.

Зображення 5. Тематична підбірка Центру міської історії присвячена війні, розміщена у колекціях Archive-It.

Окремі публікації з мережі Інтернет, які, на думку архівістів/ок, надаються для додаткового розуміння контексту цієї війни, було збережено за допомогою Wayback Machine. В такий самий спосіб збережені й сторінки на сторонніх ресурсах, на які архівісти/ки посилаються в описах архівних одиниць.

Цифрові матеріали впорядковано завдяки метаданим: ID, назва ресурсу, його оригінальне посилання, посилання на збережену сторінку у Wayback Machine (за наявності), місто або регіон ресурсу, архівний опис, ключові слова (запозичені з основного реєстру), дата створення, технічний коментар (про збереження сторінок ресурсу в .wacz).